

Arengukoostöö ja humanitaarabi arengukava

2016-2020

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. VALDKONNA STRATEEGILISED ALUSED	5
1.1. Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi üldised põhimõtted	5
1.1.1. Väärtuspõhisus	5
1.1.2. Lähtumine partnerlusest ja partnerriigist.....	5
1.1.3. Lähtumine pikaajalistest eesmärkidest ja tulemustest.....	5
1.1.4. Tõhus koordineerimine ja täiendavus	5
1.1.5. Humanitaarabi aluspõhimõtted	5
1.2. Aktiivsus rahvusvahelistes organisatsioonides.....	6
Euroopa Liit.....	6
ÜRO süsteem.....	Error! Bookmark not defined.
Maailmapank ja Rahvusvaheline Valuutafond (IMF).....	7
Majandusliku koostöö ja arengu organisatsioon (OECD).....	8
1.3. Prioriteetsed partnerriigid	8
1.3.1. Maastrateegiaga prioriteetsed partnerriigid.....	8
Gruusia	9
Moldova	9
Ukraina	9
1.3.2. Pikaajalised prioriteetsed partnerriigid.....	10
Afganistan	10
Valgevene.....	10
1.3.3. Teised partnerriigid	10
1.4. Arengukava sidusus rahvusvaheliste eesmärkidega	11
1.5. Teiste poliitikavaldkondade seos arengukoostöö ja humanitaarabi eesmärkidega ...	11
1.6. Info- ja kommunikatsioonitehnoloogiad ja e-riik	11
1.7. Arengukoostöö ja humanitaarabi elluviijad ja nende võimekus.....	12
1.8. Eesti arengukoostöö tulemuslikkus	13
2. ARENGUKOOSTÖÖ TEGEVUSVALDKOND	14
2.1. Arengukoostöö valdkonna hetkeolukorra analüüs	14
Õiguslik alus.....	14
Rahalised vahendid	14
2.2. Arengukoostöö elluviimise tegevused.....	15
2.2.1. Annetused, toetused ja ühisfondid	15
2.2.2. Projektid	15
2.2.3. Eksperdid ja muu tehniline abi.....	16
2.2.4. Stipendiumid ja õpilaste kulud doonorriigis	16
2.2.5. Muud kulud doonorriigis – teavitamine ja pagulased	16

I EESMÄRK: Vaesuse vähendamine ja kestliku arengu eesmärkide saavutamisele kaasaaitamine	16
Meede 1: Kvaliteetse hariduse tagamine	17
Meede 2: Tervishoiu arendamise toetamine	18
Meede 3: Rahu ja stabiilsuse tagamisele kaasaaitamine	19
Meede 4: Demokraatia ja õigusriigi arengu toetamine, hea valitsemistava juurutamine ning inimõiguste tagamine.....	20
Meede 5: Majandusarengu toetamine	21
Meede 6: Keskkonnasäästliku arengu toetamine ja rahvusvaheliselt seatud keskkonnanägemuste saavutamine	23
Meede 7: Eesti avalikkuse, eriti noorte teadlikkuse suurendamine arengukoostööst ja humanitaarabist ning üleilmsetest arenguprobleemidest	24
3. HUMANITAARABI TEGEVUSVALDKOND	26
3.1. Humanitaarabi valdkonna hetkeolukorra analüüs	26
Õiguslik alus.....	27
Rahalised vahendid	27
Institutsioonid.....	27
3.2. Humanitaarabi valdkonna tegevused	28
II EESMÄRK – Loodus- või inimtegevusest põhjustatud katastroofides kannatanute päästmine ja abistamine, samuti nimetatud olukordade ennetamiseks ja nendele reageerimiseks valmisoleku parandamine.....	28
Meede 1: Loodus- või inimtegevusest põhjustatud katastroofides kannatanute päästmine ja abistamine	29
Meede 2: Esmane taastamistöö ja ülesehitus.....	29
Meede 3: Katastroofide ennetamine ja nendeks valmisoleku suurendamine	30
4. VALDKONNAÜLENE REGULAARNE KOOSTÖÖ.....	31
4.1. Rahvusvaheliste organisatsioonide tegevuse toetamine	31
4.2. Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi institutsioonide võimekuse suurendamine ...	31
4.3. Pagulaste vastuvõtmine doonorriigis.....	31
4.4. Arengukoostöö ja humanitaarabi halduskulud	32
5. ARENGUKAVA ELLUVIIMINE JA JUHTIMINE.....	32
Lisa 1: ÜRO kestliku arengu eesmärgid	33
Lisa 2: Nimekiri olulisematest arengukoostöö-teemalistest rahvusvahelistest kokkulepetest	34
Lisa 3: Mõisted ja kasutatud lühendid	35

SISSEJUHATUS

Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi arengukava 2016–2020 on aluseks Eesti avaliku sektori tegevusele arengukoostöö ja humanitaarabi valdkonnas. Arengukava annab võimaluse ka teistele arengukoostöö ja humanitaarabi huvirühmadele oma tegevust planeerida. Arengukava on koostatud eelmise, 2011–2015 arengukava põhjal, mille aluspõhimõtteid ja suundi suures osas jätkatakse ning edasi arendatakse.

Arengukava juhtmõte on kujundada Eestist omanäoline, rahvusvahelisi arengueesmärke toetav ning üldtunnustatud arengukoostöö põhimõtetest lähtuv doonorriik, kelle abi on partnerriikides oodatud ja nende arengule kasulik, kes on avatud koostööle ka teiste doonorriikidega ning kelle töö aitab otseselt saavutada kestliku arengu eesmärke.

Arengukava koostamise tulemusena on Eesti arengukoostöö läbipaistev ja tõhus ning on kindlaks määratud selle alused, valdkonnad, tegevused ning olulisemad sihtriigid ja rahvusvahelised partnerorganisatsioonid. Eesti arengukoostöö vahendid on üleilmseid arengu- ja humanitaarabivajadusi arvestades piiratud ning seetõttu on arengukava ülesanne saavutada abitegevuste võimalikult täpne fookus, planeeritus ning tulemuslikkus, mis on kooskõlas sihtriikide vajadustega ning teiste doonorite tegevusega.

Arengukava aluseks on üldised rahvusvahelised arenguteemalised kokkulepped ja eesmärgid, nagu Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) kestliku arengu eesmärgid ja arengu rahastamise kokkulepped, samuti Euroopa Liidu (EL) arengupoliitika otsused ja suunised. Riigisiselt reguleerivad arengukoostööd Vabariigi Valitsuse seadus, välissuhtlemisseadus ning arengu- ja humanitaarabi andmise tingimused ja kord. Arengukavaga täiendatakse ja arendatakse Riigikogus kinnitatud dokumenti “Eesti arengukoostöö põhimõtted” ning teisi rahvusvahelisi ja riigisiseseid alusdokumente.

Eesti arengukoostöö eesmärgiks on aidata kaasa üleilmse vaesuse kaotamisele ja kestliku arengu eesmärkide saavutamisele.

Eesti arengukoostöö eesmärgid tegevusvaldkonniti on järgmised:

- 1) kvaliteetse hariduse toetamine;
- 2) tervishoiu arendamise toetamine;
- 3) rahu ja stabiilsuse kindlustamine;
- 4) demokraatia arengu toetamine, hea valitsemistava juurutamine ning inimõiguste tagamine;
- 5) majandusarengu edendamine;
- 6) keskkonnasäästliku arengu soodustamine;
- 7) Eesti avalikkuse, eriti noorte teadlikkuse suurendamine arengukoostööst ja humanitaarabist ning üleilmsetest arenguprobleemidest.

Kõigis valdkondades edendab Eesti võimalust mööda info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) laialdasemat rakendamist arengukoostöö osana.

Eesti teeb kahepoolset arengukoostööd peamiselt riikidega, kellele Eestil on võimalik oma kogemuste põhjal pakkuda lisandväärtust. Seetõttu on Eesti kahepoolse arengukoostöö prioriteetseteks partnerriikideks Gruusia, Moldova, Ukraina, Afganistan ja Valgevene. Samas on Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi poliitika puhul oluline paindlikkus, mis lubab reageerida maailmas tekkivatele kriisidele koostöös rahvusvaheliste partneritega.

Rahvusvahelised organisatsioonid on üleilmse vaesuse vähendamisel, stabiilsuse ja inimõiguste tagamisel asendamatud. Seetõttu on nende tegevuse ja eesmärkide toetamine keskne ka Eesti arengukoostöös. Eesti panustab selles kontekstis lisaks ELile ka ÜRO süsteemi ja selle arenguküsimustega seotud organisatsioonide ning Maailmapanga ja Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) tegevusse. Mitme rahvusvahelise arengukoostööga tegeleva organisatsiooni juures on Eestil esindus, mis võimaldab aktiivselt osaleda nende organisatsioonide arengukoostööpoliitika ja eelarve kujundamisel.

Eesti poolt teistele riikidele osutatava **humanitaarabi eesmärk** on päästa inimesid ning abistada loodus- või inimtegevusest põhjustatud katastroofides kannatanuid, pöörates eelkõige tähelepanu kõige haavatavamatele elanikkonnarühmadele. Üha olulisem on peale katastroofidele reageerimise ennetada kriise ning tugevdada riigi elanikkonna kaitset ja vastupidavusvõimet. Eesti hindab iga humanitaarabi vajadust eraldi ning osutab abi viisil, mis on parasjagu kõige sobivam ning teostatavam. Humanitaarabi andmise ja selle koordineerimise eest vastutab Välisministeerium. Kuna suurõnnetusteks valmistumine ja nende reageerimine hõlmab peamiselt elanikkonnakaitse valdkonda, on Eestis katastroofiennetuse valdkonna eestvedajaks Siseministeerium. Riigisiselt teeb Välisministeerium koostööd Siseministeeriumi, Päästeameti, Terviseameti ning mitme Eesti vabaihendusega. Rahvusvahelise humanitaarabi süsteemi ja koordinatsiooni tõhustamiseks peab Eesti oluliseks eelkõige ÜRO humanitaarasjade koordineerimise ameti (OCHA) ning Euroopa Komisjoni humanitaarabi ja elanikkonnakaitse peadirektoraadi (ECHO) tegevust ning jätkab ÜRO hädaabi keskfondi (CERF) ja ÜRO rahvusvahelise kriiside hindamise ja koordineerimise süsteemi (UNDAC) tegevuse toetamist.

Eesti on suurendanud ametliku arenguabi summad aastaks 2014 tasemeni 0,14% rahvamajanduse kogutoodangust (RKT) ning püüab saavutada EL Ministrite Nõukogu 25. mai 2005 ja 26. mai 2015 otsuses lubatud taset 0,33% RKTst kestliku arengu eesmärkide täitmise tähtaegade piires.

1. VALDKONNA STRATEEGILISED ALUSED

1.1.EESTI ARENGUKOOSTÖÖ JA HUMANITAARABI ÜLDISED PÕHIMÕTTED

1.1.1. VÄÄRTUSPÕHISUS

Eesti arengukoostöös peetakse läbivalt silmas inimõiguste tagamist ja keskkonnasäästlikkust. Arengukoostöö tulemuslikkuse ja kestlikkuse eesmärgil peab Eesti oluliseks järgida kõigis arengukoostöö ja humanitaarabi tegevustes naiste võimestamise ja sooliselt võrdse lähenemise põhimõtet.

1.1.2. LÄHTUMINE PARTNERLUSEST JA PARTNERRIIGIST

Eesti arengukoostöös rakendatakse üldist põhimõtet, et oma arengu eest vastutab ennekõike iga riik ise. Et saavutada kestlikke tulemusi ning tagada selleks vajalik partnerriigi vastutus ja motiveeritus, lähtub Eesti arengukoostöös partnerriigi vajadustest, prioriteetidest ja arengustrateegiatest. Samas arvestab Eesti koostöö planeerimisel ka enda prioriteete ja võimalusi. Partnerriigi ühiskonna suurema kaasatuse saavutamiseks soovib Eesti teha arengukoostöö kavandamisel, elluviimisel ja hindamisel laiapõhjalist koostööd lisaks valitsusele ja esindusorganitele ka kolmanda sektori ja erasektoriga. Humanitaarabi andmisel lähtume hea doonorluse põhimõttest, mille järgi võetakse aluseks partnerriigi vajadused ja abipalved.

1.1.3. LÄHTUMINE PIKAAJALISTEST EESMÄRKIDEST JA TULEMUSTEST

Et saavutada kestmataid tulemusi ning partnerriigi suuremat vastutust ja kaasatust, lähtub Eesti projektide kavandamisel ja hindamisel järjest enam pikemaajalistest projektiülestest eesmärkidest. Eesti seob parimal moel arengukoostööprojektid partnerriigi tasandil pikemaajaliste eemärkide ja programmidega ning arendab võimaluse korral prioriteetsetes sektorites pikaajalist, eri tasandeid ja institutsioone hõlmavat koostööd. Sisuline info Eesti arengukoostöö tegevuste kohta on põhiasaliste avalikult kättesaadav.

1.1.4. TÕHUS KOORDINATSIOON JA TÄIENDAVUS

Abi tõhusus sõltub sihtriigi ning doonorite koostööst erinevate huvide ja eesmärkide ühitamisel. Tegevuse ühtlustamiseks osaleb Eesti võimalust mööda koostöö harmoneerimise struktuurides, toetades partnerriigi juhtrolli. Eesti lähtub EL Nõukogu abitegevuse ühtlustamise ja tööjaotuse lõppjäreldest, abi ühtlustamise Pariisi deklaratsioonist (2005), Accra kokkuleppes (2008) ja Pusani partnerluslepingust (2011).

1.1.5. HUMANITAARABI ALUSPÕHIMÕTTED

Humanitaarabipoliitikas lähtub Eesti Rahvusvahelise Punase Risti ja Punase Poolkuu Föderatsiooni põhikirjas ning ÜRO Peaassamblee resolutsioonis 46/182 kindlaks määratud humanitaarabi andmise põhimõtetest.

1. Inimlikkus – inimkonda tuleb kohelda inimlikult igas olukorras, päästes inimeste elusid ning leevendades kannatusi üksikisiku õigusi austades. Erilist tähelepanu tuleb pöörata elanikkonna kõige haavatavamatele rühmadele.
2. Erapooletus – humanitaarabi andmine peab olema erapooletu ning selle andmise aluseks ei tohi olla kodakondsus, rass, usutunnistus ega poliitilised vaated. Abi andmisel lähtutakse vajaduspõhisusest.
3. Sõltumatus – humanitaarabiorganisatsioonid peavad esitama ja rakendama oma meetmeid valitsuse muust poliitikast ja meetmetest sõltumatult.
4. Neutraalsus – vaenutegevuse korral ei eelistata üht poolt ning ei osaleta poliitilistes, rassilistes, ideoloogilistes ega usuga seotud vastuoludes.

1.2. AKTIIVSUS RAHVUSVAHELISTES ORGANISATSIOONIDES

Eesti tulemusliku arengukoostööpoliitika üheks aluseks on eesmärgipärane tegutsemine rahvusvahelistes organisatsioonides, kus aktiivselt kaasa rääkides on hoolimata Eesti väiksusest võimalik saavutada oluline mõju rahvusvahelise arengu- ja humanitaarabipoliitika kujundamisel. Sealjuures on rahvusvaheliste agentuuride töö rahaline toetamine Eesti piiratud ressursse ja diplomaatilist kohalolu arvesse võttes tõhusaim võimalus anda oma panus kõige vaesemate ja haavatavamate riikide toetamiseks nii arengukoostöös kui ka humanitaarabis.

EUROOPA LIIT

Eesti kujundab aktiivselt EL arengupoliitikat, osaledes arengukoostöö töörihma aktuaalsete teemade aruteludel ja poliitikadokumentide koostamisel kooskõlas Eesti prioriteetide ja poliitiliste huvidega. Peamised valdkonnad on poliitikavaldkondade sidusus, abi tõhusus, sooline võrdõiguslikkus, IKT läbiv peavoolustamine, samuti arengukoostöö ja humanitaarabi parem sidustamine konfliktide puhul ja sunnitud massränne. Eesti teeb makseid EL eelarvesse, millest arengukoostöö vahendi kaudu rahastatakse ka EL abiprogramme ja -fonde, mis on suunatud kõige vaesematele ja haavatavamatele riikidele. Selleks osaleb Eesti aktiivselt EL arenguabi eelarve ühise programmitöö otsustamisel. Sissemakse Euroopa Komisjoni eelarvesse moodustab suure osa Eesti ametliku arenguabi kogusummast ja aktiivsus EL institutsioonides, töörihmades ja komiteedes on vajalik, et tagada selle panuse mõistlik ja eesmärgipärane kasutamine. Oluline on osaleda ning tugevdada Eesti võimekust ja huvi osaleda EL mestimise (ingl k *twinning*) ja TAIEX tehnilise abi programmides EL naabruspoliitika riikides.

EL koos liikmesriikidega on maailma suurim humanitaarabi andja. Eesti peab esmatähtsaks EL humanitaarabi sidumist nii elanikkonnakaitse- kui ka arengukoostööpoliitikaga ning toetab EL liikmesriikide ühtset kriisidele reageerimist ja koordinatsiooni EL elanikkonnakaitse mehhanismi kaudu.

Eesti EL nõukogu eesistumine 2018. aasta esimeses pooles loob lisavõimalusi EL arengukoostöö- ja humanitaarabipoliitika suunamiseks.

ÜRO SÜSTEEM

Eesti jaoks on oluline olla aktiivne ja usaldusväärne partner ÜRO töös. Eesti toetab ÜRO kui ainukese universaalse ning legitiimse ülemaailmse arengukoostöösüsteemi toimimist, mille kaudu on võimalik suunata arenguprotsesse maailma vähim arenenud piirkondades.

Seetõttu on Eesti osalenud aktiivselt ÜRO 2. komitee ning ÜRO Majandus- ja Sotsiaalnõukogu (ECOSOC) töös, olles viimase liige aastatel 2015–2017 ja asepresident aastatel 2015–2016. Eesti ekspert osales ÜRO kestliku arengu rahastamise töörühmas 2014–2015. Humanitaarabi valdkonnas on Eesti keskendunud hea humanitaardoonorluse edendamisele ja on OCHA doonorite toetusrühma liige. Lisaks on Eesti rääkinud EL nimel läbi nii arengukoostöö kui ka humanitaarvaldkonna resolutsioone ning olnud aktiivne eestkõneleja naiste õiguste ja võimendamise, inimõiguste ning IKT teemal arengukoostöö valdkonnas.

Eesti prioriteetid 2. komitee töös on perioodil 2011–2015 olnud IKT ja arengu resolutsioon, arengurahastamise resolutsioon ning olulisemad kestliku arengu resolutsioonid, mis käsitlevad Agenda 21, ÜRO keskkonnaprogrammi (UNEP), kliimamuutusi ja bioloogilist mitmekesisust.

Eesti on aastaid abistanud ÜRO fonde ja arenguprogramme tegevustoetustega, mis on kõige paindlikum fondide ja programmide rahastamise viis. Lisaks toetab Eesti mitmeid ÜRO fondide ja programmide arengukoostöö ja humanitaarabi projekte sihtriikides. Kuna osa Eesti arengukoostöö vahenditest suunatakse ÜRO fondide ja programmide kaudu, on oluline osaleda nende tegevusnõukogudes, et aidata seada organisatsioonidele strateegilisi eesmärke ja nende tegevust tõhustada ning saada parim ülevaade rahastusest ja tulemustest. Eesti on 2016. aastal ÜRO Lastefondi (UNICEF) president ning olnud kahel korral (2012. ja 2015. aastal) fondi asepresident.

2015. aasta sügisel lepiti kokku ÜRO kestliku arengu eesmärgid. Läbirääkimistel keskendus Eesti kahele laiemale teemavaldkonnale, milleks olid soopõhised õigused ja nende kaitse ning õigusriiklus kui kestliku arengu tagamise eeldus, ning osales neid teemasid puudutavates aruteludes. Edaspidi tegeleb ÜRO kestliku arengu põhimõtete elluviimisega ning ka ülemaailmsel tasandil eesmärkide seire ja ülevaatusega. Peamine roll üleilmse kestliku arengu seires on ECOSOC-I, kes korraldab igal aastal kõrgetasemelise poliitilise foorumi (HLPF). HLPF-I antakse nii riike käsitlevaid kui ka temaatilisi regulaarseid ülevaateid kestliku arengu eesmärkide elluviimise kohta. Ülevaated on vabatahtlikud. ECOSOC liikme ja asepresidendina osaleb Eesti HLPF konkreetsema rolli aruteludes ja kujundamises.

MAAILMAPANK JA RAHVUSVAHELINE VALUUTAFOND (IMF)

Üheks tähtsamaks rahvusvaheliseks organisatsiooniks, mille kaudu arengukoostööd ellu viiakse, on Maailmapank ja Maailmapanga Grupi organisatsioonid: Rahvusvaheline Rekonstruktsiooni ja Arengupank (IBRD), Rahvusvaheline Arenguassotsiatsioon (IDA), Rahvusvaheline Finantskorporatsioon (IFC), Rahvusvaheline Investeeringuvaidluste Lahendamise Keskus (ICSID), Investeeringute Vastastikuse Garanteerimise Agentuur (MIGA). Eesti ühines 2008. aastal IDAga, mis toetab vähim arenenud riike, ning on ühinemisest alates osalenud doonorina IDA rahastamisvoorudes. Eesti jaoks on oluline võtta osa Maailmapanga Grupi organisatsioonide (eelkõige IBRD, IDA ja IFC) tööst, olles aktiivne liige Põhja- ja Baltimaid koondavas valijaskonnas. Valijaskonna kujundatud seisukohad on hääleks Maailmapanga nõukogus, mille kaudu mõjutatakse panga poliitikat. Samuti on oluline panustada Maailmapanga erifondidesse.

Rahvusvahelise Valuutafondi (IMF) põhiülesandeks pole küll arenguabi, kuid oma laenuvahendite kujundamisel, tehnilise abi pakkumisel ning liikmesriikidele majanduspoliitikaalase nõu andmisel võtab ta arvesse riikide arengutaset. IMF pakub vaestele riikidele subsideeritud intressidega laene ja tasuta tehnilist abi. Uue arengukava

perioodil kaalub Eesti osalemist vaestele riikidele pakutavate laenuvahendite subsideerimisfondis võrdeliselt teiste riikidega ning vastavalt oma IMF-s osalemise määrale.

MAJANDUSLIKU KOOSTÖÖ JA ARENGU ORGANISATSIOON (OECD)

OECD arenguabi komitee (DAC) ja komitee töörühmade kohtumisel määratakse kindlaks rahvusvahelised arengu rahastamise põhimõtted, mille alusel doonorriigid arengusse panustavad. Eesti osaleb komitee töös vaatlejana ja rakendab komitee heaks kiidetud põhimõtteid oma arengukoostööpoliitikas. Perioodi 2016–2020 eesmärk on aktiivsemalt kaasa rääkida arengu rahastamise poliitika kujundamises DAC kohtumistel ning valmistada eelarvevõimaluste kohaselt ette DAC liikmeks saamist. 2014. aastast esitab Eesti DAC sekretariaadile üksikasjalikke arengukoostöö ja humanitaarabi rahastamise ja projektitegevuste aruandeid (nn CRS¹⁺⁺ formaadis). Perioodil 2015–2020 soovib Eesti aktiivses koostöös DAC sekretariaadiga andmebaasi ja aruandluse süsteemi edasi täiustada, et see vastaks rahvusvahelisele arenguabi voogude läbipaistvuse standardile.

1.3. PRIORITEETSED PARTNERRIIGID

Et saavutada olemasolevate piiratud vahendite juures kõige tõhusamaid tulemusi, keskendub Eesti arengukoostöö prioriteetsetele partnerriikidele. Prioriteetsete partnerriikide valikul lähtutakse nii sellest, kus Eesti kasutegur ja lisandväärtus on suurim, kui ka Eesti välispoliitilistest eesmärkidest.

Humanitaarabi puhul prioriteetseid partnerriike ei määrata. Eritähelepanu pööratakse teravatele ja pikaajalistele kriisidele. Abistamisotsus tehakse iga kriisi korral eraldi, võttes arvesse kohapealseid vajadusi, konkreetset abipalvet ning Eesti valmisolekut soovitud abi pakkuda. Välisministeeriumi eelarvest saab humanitaarabi anda vaid OECD arenguabi komitee poolt abikõlblikuks tunnustatud riikidele.

1.3.1. MAASTRATEEGIAGA PRIORITEETSED PARTNERRIIGID

Pikaajalise koostöö jätkamist ja eelnimetatud kriteeriume silmas pidades on 2016.–2020. aastal Eesti pikaajalisteks prioriteetseteks partnerriikideks **Gruusia, Moldova ja Ukraina**. Riikidega koostöö tõhustamiseks uuendatakse Gruusia ja Moldova puhul eelmise arengukava perioodil koostatud maastrateegiaid ning Ukrainas jätkub koostöö vastavalt arengukava perioodiks välja töötatud lähtealustele².

EL on Gruusia, Moldova ja Ukrainaga sõlminud assotsiatsioonilepingud, mille üheks osaks on laiaulatusliku vabakaubandusala loomine. Assotsiatsioonilepingute täitmine eeldab partneritelt keeruka reformiprotsessi läbimist, mille puhul on tarvis rahvusvahelise kogukonna abi ja ekspertiisi. Seetõttu keskendub Eesti koostöö aastatel 2016–2020 kolme riigi EL-suunaliste reformide toetamisele, sealjuures on Välisministeeriumile reformikogemuse vahendamisel üheks oluliseks strateegiliseks partneriks Eesti Idapartnerluse Keskus.

¹ *Creditor Reporting System*

² Ukrainaga arengukoostöö lähtealustest arendatakse kahepoolse koostöö strateegia.

GRUUSIA

Gruusia on olnud Eesti kahepoolse arengukoostöö üks prioriteetsetest sihtriikidest alates aastast 2006. Perioodil 2016–2020 on oluline jätkata valdkondades, kus Eesti on juba varem Gruusiaga koostööd alustanud. Tuleb toetada Gruusia lõimumist ELga ja olla valmis pakkuma abi assotsiatsioonilepingu rakendamiseks Gruusias. Perioodil 2016–2020 lähtutakse koostöös Eesti arengukoostöö Gruusia maastrateegiast, mis kajastab Gruusia vajadusi ja arengustrateegiaid ning määrab kindlaks arengusuunad ja valdkonnad, kus Eesti saab pakkuda lisandväärtust. Tulenevalt arengukoostöö arengukavast ja Gruusia vajadustest keskendub Eesti arengukoostöö kavandamisel ja elluviimisel Gruusias järgmistele põhivaldkondadele: haridussektori toetamine, hea valitsemistava ja demokraatia arendamine, majandusarengu ning keskkonnasäästliku arengu toetamine. Võimalust mööda teeb Eesti koostööd valdkondades, kus Gruusia ise näeb just Eestilt tulevat lisandväärtust.

MOLDOVA

Moldova on olnud üks Eesti arengukoostöö prioriteetsetest partnerriikidest alates aastast 2006 ning nii Eesti avalikul ja erasektoril kui ka kodanikuühendustel on välja kujunenud jätkusuutlikud koostöösuhted oma Moldova partneritega. Moldova jätkuv huvi Eesti reformikogemuse vastu ning tema järkjärguline lõimumine ELga on loonud soodsa aluse koostöö jätkumisele. Prioriteetse sihtriigi staatus säilib ka aastateks 2016–2020 ja Eesti arengukoostöö lähtub Moldova maastrateegiast. Tuginedes Moldova arenguprioriteetidele, kahe riigi varasematele tulemuslikele arengukoostöö tegevustele, Eesti eelistele ja võimekusele kahepoolsete arengukoostöö tegevuste elluviimisel, tuleks pöörata tähelepanu tervishoiukoostööle, demokraatlike riigistruktuuride tugevdamisele, kodanikuühiskonna ja maapiirkondade arengu toetamisele. Kõigis neis valdkondades soovib Eesti pöörata tähelepanu inimõigustele, soolisele võrdsuslikkusele, keskkonnasäästlikkusele ja IKTle.

UKRAINA

Eesti toetab Ukraina valitsusega 2014. aastal EL assotsiatsioonilepingus kokku lepitud reformikava elluviimist ning eelkõige demokraatia arengu ja riigistruktuuride tugevdamist, sealhulgas korruptsioonivastast võitlust edendavat tegevust, samuti e-valitsemist ja IKT lahenduste juurutamist. Lisaks jätkatakse valdkondades, kus Eesti on juba varem Ukrainaga koostööd alustanud: regionaalareng, kestlik majandusareng ning kodanikuühiskonna jõustamine. Tegevuse planeerimisel tuleb lähtuda asjaolust, et riigis on alates 2014. aastast käimas sõjaline konflikt. Seetõttu tuleb lähiaastatel kindlasti arvestada ka humanitaarolukorra leevendamise ja võimalusega panustada Ukraina taastus- ja ülesehitustöösse nii kahe- kui ka mitmepoolselt.

Uue arengukava perioodil järgitakse kahepoolse koostöö lähtealuseid, milles keskendutakse Ukraina EL integratsioonile kaasaitamisele. Dokumendi kaugeleulatuv eesmärk on luua stabiilne demokraatlik ühiskond ning suurendada Ukrainas elavate inimeste heaolu.

1.3.2. PIKAAJALISED PRIORITEETSED PARTNERRIIGID

Lisaks partnerriikidele, kelle kohta on koostatud maastrateegia, soovib Eesti jätkata pikaajalist koostööd **Afganistani** ja **Valgevenega**.

AFGANISTAN

Afganistan on üks maailma vaesemaid riike ja sealsed inimarengu näitajad on väga madalad. Riigi suurim arenguprobleem on selles, et puudub julgeolek ja stabiilsus, mille saavutamine on jätkusuutliku arengu eelduseks. Rahvusvaheliste jõudude lahkumine Afganistanist alates 2014. aastast on sealset julgeolekuolukorda veelgi halvendanud. Ebaturvalisus on kasvanud seoses võitlusega Afganistani valitsusvägede ja relvastatud vastupanuliikumiste vahel. Majanduskasvu takistavad ka infrastruktuuri puudumine, nõrk juhtimine ja valitsuse raskused kindlustada õigusriik Afganistani kõikides osades. Suureks probleemiks on samuti hariduse ja arstiabi kättesaamatus ning naiste-tüdrukute olukord. Elatustaseme näitajad on Afganistanis maailma madalaimate hulgas, suur osa elanikkonnast kannatab eluasemete, puhta vee, elektri, tervishoiuteenuste ja töökohtade puudumise pärast.

Afganistan on olnud alates 2006. aastast üks Eesti kahepoolse arengukoostöö olulisemaid sihtriike, kuhu Eesti on panustanud nii rahvusvaheliste organisatsioonide kui ka kahepoolse koostöö kaudu. Sellele aitas kaasa Eesti erimissiooni töö Kabulis aastatel 2006–2014. Valdkondadest on Eesti arengukoostöö Afganistanis keskendunud julgeolekule, haridusele ning naiste ja tüdrukute olukorra parandamisele. Pidades silmas Eesti pikaajalisi rahvusvahelisi kohustusi Afganistanis, jätkub aastatel 2016–2020 koostöö nii rahvusvaheliste organisatsioonide kaasabil kui ka kahepoolset, sõltuvalt riigi julgeolekuolukorrast ja kohapealsetest võimalustest.

VALGEVENE

Valgevenet on alates 1994. aastast valitsenud Aleksandr Lukashenko autoritaarne režiim ja tsentraliseeritud majandussüsteem. Valitsus piirab kodanike poliitilisi vabadusi, sõna-, meedia-, avaliku kogunemise ja usuvabadust. 80% tööstusest on riigi omanduses ning välisinvesteeringuid takistab ärivaenulik kliima.

Eesti arengukoostöö Valgevenega algas 2011. aasta alguses, kui Eesti soovis vägivaldsete sündmuste taustal näidata oma toetust Valgevene demokraatlikele jõududele. Kuigi keeruline poliitiline olukord kestab, on Eestile esmatähtis koostöö jätkamine just Valgevene kodanikuühendustega, nende tegevuse toetamine ja võimestamine. Samuti soovib Eesti jätkata koostööd väikeettevõtluse, IKT ja hariduse valdkonnas, sealjuures jätkata stipendiumide andmist Valgevene tudengitele Eesti ülikoolides kõrghariduse omandamiseks. Arengukoostöö planeerimiseks tehakse koostööd kohalike partneritega, esmajoones kodanikuühiskonna esindajatega.

1.3.3. TEISED PARTNERRIIGID

Lähtudes Eesti välispoliitilistest eesmärkidest ja rahvusvahelistest kokkulepetest panustada rohkem arengukoostöö vahendeid haavatavatesse riikidesse, jätkab Eesti paindlikku reageerimist ka teiste riikide, eelkõige vähim arenenud ja konfliktijärgsete riikide, arenevate saareriikide ja merepiirita arenevate riikide vajadustele valdkondades,

kus Eestil on pakkuda selge lisandväärtus. Sellise koostöö korral eelistatakse Kesk-Aasia, Aafrika ja Lähis-Ida piirkonda ning rahastamisotsuste tegemisel järgitakse valitsuse määrust „Arengukoostöö ja humanitaarabi andmise tingimused ja kord“.

1.4. ARENGUKAVA SIDUSUS RAHVUSVAHELISTE EESMÄRKIDEGA

Maailma riigid leppisid 2015. aasta septembris ÜRO tippkohtumisel kokku universaalselt kehtivad kestliku arengu eesmärgid. Koos 2015. aasta juulis Addis Abebas toimunud arengu rahastamise konverentsi lõppdokumendiga moodustab see raamistiku, millest Eesti arengukoostöö juhindub. Kestliku arengu eesmärgid on jätkuks kaheksale aastatuhande arengueesmärgile, mis kehtisid arenguriikide suhtes 2000-2015. Erinevalt ÜRO aastatuhande arengueesmärkidest on uued eesmärgid universaalsed, see tähendab, et nad on siduvad ka Eesti jaoks. Kestliku arengu eesmärgid on loetletud arengukava lisas 1.

Eesti kuulub ELi, kes on suurim üleilmne doonor. Arengukoostöö ja humanitaarabi elluviimisel lähtub Eesti EL Nõukogu järeldustest ning abitõhusust käsitlevatest kokkulepetest (Pariisi deklaratsioon, Accra tegevuskava, Pusani partnerlusleping). Humanitaaripoliitikas lähtub Eesti Genfi humanitaarkonventsioonidest, rahvusvahelisest humanitaarõigusest ja hea humanitaardoonorluse põhimõtetest. Lisaks arvestab Eesti arengukoostöös ja humanitaarabis ka teisi olulisemaid rahvusvahelisi kokkuleppeid, millega Eesti EL liikmena on ühinenud. Põhilised dokumendid on loetletud lisas 2.

1.5. TEISTE POLIITIKAVALDKONDADE SEOS ARENGUKOOSTÖÖ JA HUMANITAARABI EESMÄRKIDEGA

Riikide kestlikku arengut ei taga vaid doonorriikide arengukoostööpoliitika, vaid seda peavad toetama ka teised poliitikavaldkonnad, nagu kaubandus, põllumajandus, keskkond, tervishoid, julgeolek ja rahanduspoliitika. Arengukoostöö seos teiste poliitikavaldkondadega tuleb selgelt välja kestliku arengu eesmärkide puhul, mis hõlmavad paljusid valdkondi, kuid mille ühine eesmärk on riikide areng. Et tagada Eesti arengukoostööpoliitika tõhusus ja aidata saavutada kestliku arengu eesmäärke, on vaja, et kõikides poliitikavaldkondades seisukohti kujundades arvestaks nende positiivset või negatiivset mõju vaesematele riikidele. Teiste poliitikavaldkondade paremaks sidumiseks arengukoostöö eesmärkidega kaardistatakse perioodil 2016–2020 Eesti teiste poliitikavaldkondade sidusus arengukoostöö eesmärkidega aastaks 2017, suurendatakse võtmevaldkondade otsustajate seas teadlikkust poliitika sidususest ja arengukoostöö eesmärkidest ning määratakse aastaks 2020 koostöös strateegilise partneriga kindlaks esialgne Eesti poliitika sidususe raamistik.

1.6. INFO- JA KOMMUNIKATSIOONITEHNOLOOGIAD JA E-RIIK

Eesti arengusse on suure panuse andnud laialdane IKT ja e-riigi lahenduste kasutuselevõtt. Need lahendused on aidanud muuta Eesti valitsussektorit palju tõhusamaks ja läbipaistvamaks. Eesti soovib oma kogemuste põhjal toetada IKT ja e-riigi lahenduste mitmekülgset kasutuselevõttu ka arenguriikides. Eesti on valmis jagama oma asjakohaseid kogemusi ja parimaid praktikaid stardipositsioonil või algusjärgus olevate riikide

suunamisel ja konkreetsete koostööprojektide elluviimisel, mille eesmärk on aidata reformida riigivalitsemist ja avalikke teenuseid, võidelda korrupsiooniga, rakendada avatud valitsemise printsiipe, suurendada valitsemise läbipaistvust, aruandlust ja tõhusust. Mitmete arenguriikidega, sealhulgas prioriteetsete partnerriikidega, on praeguseks ellu viidud IKT-alaseid koostööprojekte.

Samuti on Eesti eesmärk teadvustada laiemalt IKT ja e-riigi kui arengu edendajate potentsiaali EL arengupoliitikas ning käsitleda teemat aktiivselt mitmesugustes rahvusvahelistes formaatides. Eesti osales 2015. aastal Maailmapanga 2016. aasta interneti- ja arenguteemalise „Maailma arenguaruande“ (*“World Development Report”* alapealkirjaga „*Digital Dividends*“) koostamises, sealjuures oli president Toomas Hendrik Ilves aruande nõuandva kogu kaasesisituja. Aruandes jõuti järeldusele, et IKTst on kõige enam kasu neis riikides, mis on loonud tugevad vastutavad institutsioonid ning viinud ellu digilahendusi toetavad laialdased juriidilised reformid. Aruandes tuuakse Eesti välja ühe eduka näitena sellest, kuidas tehnilised lahendused võivad olla demokraatia ja läbipaistvuse aluseks ning toetada kiiret majandusarengut. Aruande põhjal tutvustatakse IKT ja arengu seoseid ning Eesti positiivseid kogemusi mitmel pool maailmas.

1.7. ARENGUKOOSTÖÖ JA HUMANITAARABI ELLUVIIJAD JA NENDE VÕIMEKUS

Eesti arengukoostööd partnerriikide ja nende institutsioonidega viivad ellu Välisministeerium, teised ministeeriumid, omavalitsusüksused, kodanikuühiskonna ja erasektori esindajad. Et tagada Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi tõhusust, on vaja tähelepanu pöörata kõigi osaliste arendamisele, teadmiste suurendamisele ja võimekuse tugevdamisele. Samuti on oluline suurendada arengukoostöö elluviijate haldussuutlikust, muu hulgas projektide juhtimise, eelarvestamise, raamatupidamise ja tulemuste hindamise vallas. Arengukoostöö elluviijate võimekuse tugevdamiseks ettenähtud panust kirjeldab täpsemalt arengukava ajajaotus 4.2.

Eesti arengukoostöö valdkonna strateegilise kavandamise, elluviimise ja eri osaliste tegevuse koordineerimise eest vastutab Välisministeerium. Välisministeerium:

- töötab koos teiste asutuste ja organisatsioonidega välja arengukoostöö suunad ja arengukava;
- peab aktiivset poliitilist dialoogi partnerriikidega; lepib kokku lähtuvalt partnerriigi vajadustest ja prioriteetidest ning Eesti võimalustest koostöövaldkonnad;
- esindab Eestit ja Eesti arengukoostöö seisukohti rahvusvahelisel tasandil, sealhulgas Välisministeeriumi vastutusalasasse kuuluvates rahvusvahelistes organisatsioonides, foorumites ja meedias;
- hindab ja vajaduse korral uuendab kahepoolse arengukoostöö elluviimise süsteemi;
- suhtleb teiste doonoritega nii partnerriigi tasandil kui ka rahvusvaheliselt ning valmistab nendega ette kahe- või mitmepoolseid koostööprojekte;
- teavitab ja kaasab arengukoostöö elluviimisse asjakohaseid institutsioone, ministeeriume ja riigiasutusi, kodanikuühiskonda ja erasektorit.

Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi arengukava koostamisse, uuendamisse ja rakendamisse on kaasatud ka teised ministeeriumid ja kodanikuühiskonna esindajad.

Ministeeriumide ja kodanikuühiskonna esindajatest moodustatud arengukoostöö komisjon osaleb arengukoostööprojektide hindamisel, teeb välisministrile ettepanekuid projektide kinnitamiseks ja jälgib nende elluviimist.

Ministeeriumide ettepanekuid arvestades on arengukavas välja toodud teiste ministeeriumide haldusalasse jäävad valdkonnad, meetmed ja organisatsioonid, kus Eesti kavatses arenguriike toetada. Teised ministeeriumid vastutavad eelkõige oma valdkonna arengukoostööprojektide kavandamise, elluviimise ja hindamise eest. Samuti arendavad nad otsesuhteid arenguriikide institutsioonidega, pidades silmas arengukava eesmärke. Ka omavalitsusüksused ja erasektor, sealhulgas ettevõtlusorganisatsioonid, on aktiivseteks partneriteks arengukoostööpoliitika kujundamisel ja projektide elluviimisel.

Arengukoostöö tegevuste elluviimine eeldab kogu ühiskonna kaasatust. Selle saavutamiseks on Eesti arengukoostöös parimad võimalused kodanikuühendustel, kelle suhted partnerriikide kodanikuühendustega muudavad need organisatsioonid ka riigisektorile väärtuslikuks partneriks poliitikakujundamisel, projektide elluviimisel ning avalikkuse teavitamisel ja kaasamisel. Kodanikuühiskonna esindajate võimekuse tugevdamisel on lisaks Välisministeeriumile oluline Välisministeeriumi pikaajaline strateegiline koostööpartner MTÜ Arengukoostöö Ümarlaud kui katusorganisatsioon, kelle põhiülesannete hulka kuulub oma liikmete võimekuse suurendamine ja avalikkuse teavitamine. Peale Arengukoostöö Ümarlauda on Välisministeeriumi strateegilisteks partneriteks aastatel 2011–2016 Eesti Idapartnerluse Keskus ja e-Riigi Akadeemia. Perioodil 2016–2020 täiendatakse strateegiliste partnerite koostööaluseid.

Erasektori roll arengukoostöö elluviimisel on perioodil 2011–2015 pidevalt kasvanud ja ettevõtete huvi arengukoostöö avalike taotlusvoorude vastu on suurenenud. Perioodil 2016–2020 on üks eesmärke senisest aktiivsemalt tegelda erasektori teadmiste ja võimekuse tugevdamisega arengukoostööküsimustes, et kasvatada huvi arengukoostöö eesmärkide saavutamisele kaasaitamiseks. Eesti ettevõtted on muutunud rahvusvahelisemaks ja laienenud ka arenguriikidesse. Seetõttu muutub olulisemaks ka erasektori organisatsioonide teadlikkuse suurendamine ettevõtete tegevuse mõjust arenguriikides, olgu selleks siis töötajatele inimväärset äraelamist võimaldava palga maksmine, töötajate tervist mittekahjustavad töötingimused või keskkonnakaitse aspektide silmas pidamine. Ettevõtete teavitamise juures on Välisministeeriumile oluliseks partneriks ettevõtete sotsiaalset vastutust edendavad vabaühendused.

1.8.EESTI ARENGUKOOSTÖÖ TULEMUSLIKKUS

Eesti arengukoostöös on seni korrastatud arenguabi andmise formaalset süsteemi: on täiendatud arengu- ja humanitaarabi reguleerivaid õigusakte, parandatud info kättesaadavust ning muudetud tingimused ja kord läbipaistvamaks. Peale kümnet aastat ametliku arengukoostöö kogemusi ja võimekuse tugevdamist, samuti eelarveliste vahendite suurendamist, tuleb hakata hindama Eesti projektide senist tulemuslikkust ja mõju. Tulemuslikkuse objektiivne hindamine annab võimaluse nii tagasivaateks kui ka edaspidiste projektide parimaks kavandamiseks, et tagada suurim kasu sihtriigile ja avalike vahendite parim kasutamiseks. 2016-2020 jätkatakse eelmise arengukava jooksul tehtud eeltöö põhjal tulemuslikkuse hindamise süsteemi väljatöötamist ja rakendamist, eesmärgiga saada aastaks 2020 paika toimiv raamistik Eesti projektitegevuste tulemuslikkuse hindamiseks.

2. ARENGUKOOSTÖÖ TEGEVUSVALDKOND

2.1. ARENGUKOOSTÖÖ VALDKONNA HETKEOLUKORRA ANALÜÜS

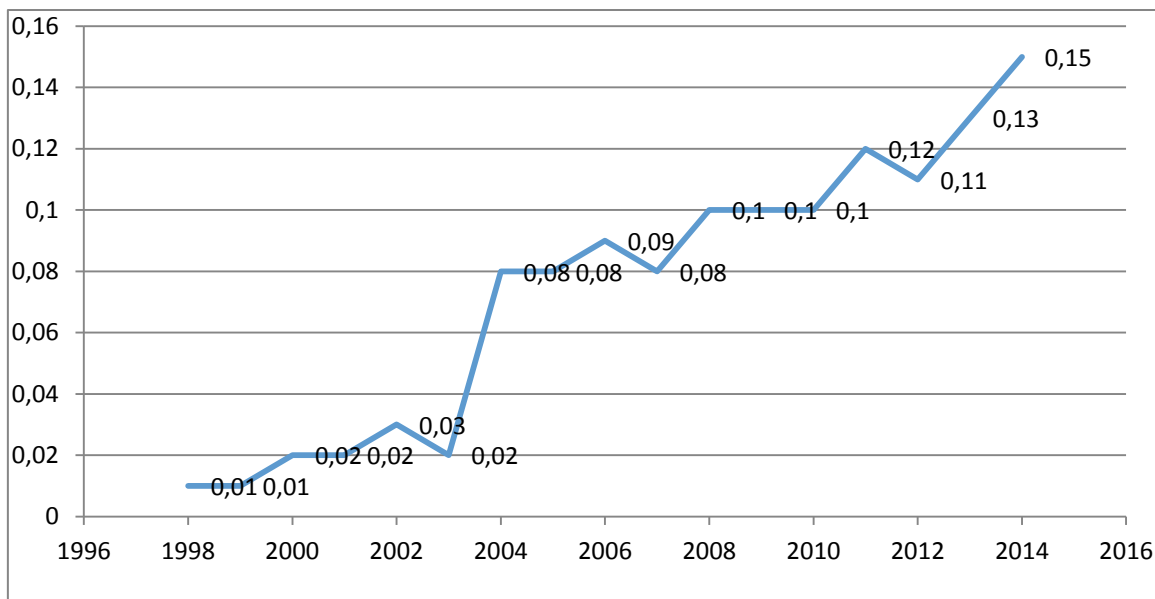
Eesti ametlik arenguabi (ODA) on perioodil 2011–2014 märkimisväärselt suurenenud: kui 2011. aastal oli see 17,4 miljonit eurot, siis 2014. aastal juba 28,5 miljonit. See tähendab, et nelja aasta jooksul on Eesti arengukoostöö valdkonda panustanud ligi 80 miljonit eurot ja humanitaarabi valdkonda 7,8 miljonit eurot. Koos ODA suurenemisega kasvas perioodil 2011–2015 ka Välisministeeriumi eelarves arengukoostööks ja humanitaarabiks ette nähtud summa, mis 2015. aastal oli ligi 12 miljonit eurot. Välisministeeriumi eelarve suurus sõltub iga-aastase riigieelarveseaduse läbirääkimiste tulemustest. Eelmisel arengukava perioodil suurenenud eelarve on võimaldanud ellu viia rohkem valdkondlikke kahepoolseid projekte just prioriteetsetes partnerriikides. Ühtlasi on kasvanud kodanikuühenduste, asutuste ja erasektori huvi Välisministeeriumi korraldatavate avatud taotlusvoorude vastu, mis on suurendanud konkurentsi, võimaldades valida välja kvaliteetsemaid projekte.

ÕIGUSLIK ALUS

Eesti arengukoostöö alusdokument on Riigikogus 15. jaanuaril 2003 heaks kiidetud “Eesti arengukoostöö põhimõtted”. Dokumendis määratakse kindlaks Eesti arengukoostöö üldised eesmärgid ja prioriteedid ning selle elluviimise vormid. Vabariigi Valitsuse seadus ja välissuhtlemisseadus sätestavad täpsemalt arenguabi andmise mehhanismid ning ka Välisministeeriumi juhtrolli arengukoostöö kavandamisel, elluviimisel ja sellekohase poliitika koordineerimisel. Välissuhtlemisseaduse kohaselt on Välisministeeriumi juhtida ministeeriumidevaheline arengukoostöö komisjon, millesse kuuluvad alaliste liikmetena peale Välisministeeriumi ka teiste valdkonna seisukohalt olulisemate ministeeriumide esindajad ning mille töösse on kaasatud kodanikuühenduste esindajad. Komisjoni töö eesmärk on tagada Eesti arengukoostööprojektide hea kvaliteet, hinnatakse nii projektide vajalikkust ja mõju kui ka nende tehnilist teostatavust. Kahepoolse arengukoostöö elluviimist reguleerib Vabariigi Valitsuse määrus „Arengu- ja humanitaarabi andmise tingimused ja kord”. Määrus näeb muu hulgas ette projektide leidmiseks taotlusvoorude korraldamise, üksikasjalikumad abi andmise tingimused, toetuse ja omafinantseeringu piirmäärad, kehtestab projektide hindamiskriteeriumid, menetluse protseduurireeglid, abikõlblikkuse ja toetuse kasutamise tingimused ning rahastaja ja toetuse saajate kohustused ja õigused.

RAHALISED VAHENDID

Eesti kinnitas 26. mail 2015. aastal toimunud EL Nõukogu välisministrite kohtumisel lubadust püüda saavutada ametliku arenguabi taset 0,33% RKTst kestliku arengu eesmärkide täitmise tähtaegade piires. Arengukoostöö ja humanitaarabi rahalised vahendid sõltuvad igal aastal eelarveläbirääkimistest ja riigieelarve võimalustest. Eesti panust aastatel 1998–2014 iseloomustab graafik 1.

Graafik 1: Eesti ametliku arenguabi protsent RKTst aastatel 1998-2014

2.2. ARENGUKOOSTÖÖ ELLUVIIMISE TEGEVUSED

Arengukoostöö- ja humanitaarabipoliitikat viiakse ellu tegevuste kaudu, mis on eri meetmete läbilõikes samad. Käesoleva arengukava üks eesmärkidest on ühtlustada riigisisene aruandluse kord OECD DAC aruandluse korraga, et vältida topeltaruandlust ja üleliigset halduskoormust. Arengukoostöö- ja humanitaarabipoliitika elluvijate tegevusi saab kokku võtta ja kirjeldada OECD DAC aruandluse korras nimetatud abi liikide (*type of aid*) kaudu. Sealjuures puudub Eesti praktikas vajadus kõiki OECD DAC korras loetletud tegevusi kasutada ja välja on valitud Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi konteksti arvestades sobivad. Allpool nimetatud tegevused kehtivad kõigi arengukava meetmete elluviimiseks nii arengukoostöö kui ka humanitaarabi valdkonnas. Samas ei pea kõikide meetmete puhul kasutama kõiki võimalikke tegevusi, vaid nende hulgast tuleb valida välja meetme elluviimiseks sobivad tegevused.

2.2.1. ANNETUSED, TOETUSED JA ÜHISFONDID

Kategooriasse kuuluvad tegevustoetused valitsusvälistele organisatsioonidele, erasektorile, uurimisasutustele ja mitmepoolsetele organisatsioonidele; annetused erifondidele ja programmidele, mis tegutsevad mitmepoolsete organisatsioonide või rahvusvaheliste valitsusväliste organisatsioonide egiidi all, ja ühisfondide toetamine. Vastab OECD DAC abi liigi kategooriale B.

2.2.2. PROJEKTID

Projektid on partnerriigiga kokkulepitud tegevused kindla eesmärgi saavutamiseks kindlaksmääratud aja, eelarve ja geograafilise piirkonna raames. Projekte võivad lisaks

valitsus- ja valitsusvälistele organisatsioonidele ellu viia rahvusvahelised organisatsioonid. Vastab OECD DAC abi liigi kategooriale C.

2.2.3. EKSPERDID JA MUU TEHNILINE ABI

Teadmiste jagamine ekspertide lähetamise, koolituste või uurimistööde vormis. Vastab OECD DAC abi liigile kategooriale D.

2.2.4. STIPENDIUMID JA ÕPILASTE KULUD DOONORRIIGIS

Nende tegevuste kategooriasse kuuluvad partnerriikide üliõpilaste antavad stipendiumid Eestis õppimiseks. Vastab OECD DAC abi liigi kategooriale E.

2.2.5. MUUD KULUD DOONORRIIGIS – TEAVITAMINE JA PAGULASED

Eestis elluviidavad teavitustegevused ja pagulaste esimese aasta ülalpidamiskulud. Vastab OECD DAC abi liigi kategooriale H.

I EESMÄRK: VAESUSE KAOTAMISELE JA KESTLIKU ARENGU EESMÄRKIDE SAAVUTAMISELE KAASAAITAMINE.

Eesti lähtub arengukoostöös 2015. aasta septembris ÜROs heaks kiidetud kestliku arengu eesmärkidest ja soovib arenguriikidele suunatud tegevustega aidata kaasa nende eesmärkide täitmisele. Erinevalt aastatuhande arengueesmärkidest, mille keskmes oli vaesuse vähendamine ja mis olid suunatud eelkõige arenguriikidele, on kestliku arengu eesmärkide saavutamine ülesandeks kõigile maailma riikidele ja eemärgid on seetõttu palju laiaulatuslikumad (eesmärgid on nimetatud lisas 1). Kestliku arengu eesmärgid sisaldavad omavahel seotud kolme mõõdet: sotsiaalvaldkond, majandus ja keskkond. Arengukoostöö ja humanitaarabi arengukava temaatilised meetmed puudutavad kõiki kolme mõõdet: meetmed 1–4 (haridus, tervishoid, rahu ja demokraatia ning inimõigused) käsitlevad sotsiaalvaldkonda, meede 5 majandusarengut ning meede 6 keskkonnadimensiooni. Vaesuse kaotamisele üritavad otseselt või kaudsemalt kaasa aidata kõik arengukava meetmed.

Perioodil 2016–2020 kasutatakse arengukava eesmärkide ja suurema osa meetmete hindamiseks väljundimõõdikuid, mis kajastavad Eesti rahalist panust eri riikidesse ja valdkondadesse. Et kindlustada arengukavas ettenähtud valdkondlike tegevuste elluviimine eelkõige arengukava alajaotuses 1.3 nimetatud prioriteetsetes partnerriikides, määratakse Välisministeeriumi arengukoostöö ja humanitaarabi eelarve piires prioriteetsete partnerriikidega tehtava kahepoolse arengukoostöö alg- ja sihttasemed. Mõõdikute sihttasemeteni jõudmine sõltub iga-aastastest riigieelarve läbirääkimistest, võimalikest kriisidest või olulistest muudatustest partnerriikide poliitilises ja julgeolekuolukorras.

Mõõdik			Algtase	Sihttase 2016-2020	Allikas
Ametliku RKTst	arenguabi	osakaal	0,14% aastal 2014	püüd saavutada 0,33% RKTst kestliku arengu eesmärkide täitmise tähtaegade piires ³	Arengukoostöö aruanne
Arengukoostööks eraldatud vahendite	Gruusiaga osakaal	2011-2015 keskmiselt	2016-2020 hoida keskmist taset 8%	2016-2020 hoida keskmist taset 8%	Arengukoostöö aruanne
Välisministeeriumi humanitaarabi eelarvest	Moldovaga osakaal	2011-2015 keskmiselt	2016-2020 hoida keskmist taset 8%	2016-2020 hoida keskmist taset 8%	Arengukoostöö aruanne
Arengukoostööks eraldatud vahendite	Ukrainaga osakaal	2011-2015 keskmiselt	2016-2020 keskmiselt 7%	2016-2020 keskmiselt 9%	Arengukoostöö aruanne
Välisministeeriumi humanitaarabi eelarvest	Afganistaniga osakaal	2011-2015 keskmiselt	2016-2020 keskmiselt 13%	2016-2020 keskmiselt 10%	Arengukoostöö aruanne
Arengukoostööks eraldatud vahendite	Valgevenega osakaal	2011-2015 keskmiselt	2016-2020 hoida keskmist taset 2%	2016-2020 hoida keskmist taset 2%	Arengukoostöö aruanne
Välisministeeriumi humanitaarabi eelarvest	Teistele partnerriikidele eraldatud arengukoostöö vahendite osakaal	2011-2015 keskmiselt	2016-2020 keskmiselt 7%	2016-2020 keskmiselt 9%	Arengukoostöö aruanne
Välisministeeriumi humanitaarabi eelarvest					

MEEDE 1: KVALITEETSE HARIDUSE TAGAMINE

Vaesuses elavate inimeste olukorra parandamiseks peab Eesti oluliseks ennekõike toetada nende arenguvõimalusi. Kõige jätkusuutlikumaks ja pikaajalisemaks investeeringuks nii inimeste võimaluste kasvu kui ka ühiskonna arengusse on hariduse kättesaadavus ja selle kvaliteet. Üldise alghariduse tagamine oli üks kaheksast aastatuhande arengueesmärgist, mis

³ 2015. aasta riigi eelarvestrateegia kohaselt soovitakse ametliku arenguabi osakaalu RKTst hoida vähemalt 2015. aasta tasemel aastani 2019

jäi täielikult saavutamata. 2015. aastaks sai maailmas alghariduse 90% lastest, sealjuures püsis sooline ebavõrdsus, sest maailma kirjaoskamatutest on 60% naised. Kestliku arengu eesmärgid on hariduse vallas aastatuhande arengueesmärkidest ulatuslikumad. Kestliku arengu 4. eesmärgiga soovitakse tagada kõigile poistele ja tüdrukutele aastaks 2030 tasuta ja kvaliteetne alg- ja põhiharidus ning koolieelne haridus; tagada naistele ja meestele taskukohane tehniline, ameti- või ülikooliharidus ning tagada kõigile inimestele (sh haavatavatest inimrühmadest inimestele ja puuetega inimestele) ligipääs haridusele ja sobivad õpitingimused. Aastaks 2020 soovitakse rahvusvahelisel tasandil oluliselt suurendada arenevatest riikidest pärit õpilastele mõeldud stipendiumide arvu arenenud riikides õppimiseks, eelkõige tehnilistel ja IKTd puudutavatel erialadel.

Eesti on aastatel 2011–2014 arenguriikides hariduse alaeesmärgi saavutanud peamiselt partnerriikide haridussüsteemi edendavate projektide rahastamisega, sealhulgas koolitusprogrammide ja uuringuvõrgustike toetamise ning õpestipendiumide eraldamisega. Samuti on toetatud haridusvaldkonnas olulisi rahvusvahelisi arengukoostöö ja humanitaarabi organisatsioone, nagu UNICEF, ÜRO arenguprogramm (UNDP) ja ÜRO tütarlaste hariduse algatus (UNGEI), ning nende algatusi. Haridusvaldkonda on aastatel 2011–2014 panustatud üle 4 miljoni euro.

Aastatel 2016–2020 jätkab Eesti partnerriikide haridussüsteemi arendavate tegevuste rahastamist, pöörates eraldi tähelepanu hariduse kvaliteedi parandamisele. Samuti jätkab Eesti hariduse kvaliteeti edendavate programmide rahastamist partnerriikides, toetades haridusteemadega tegelevaid mitmepoolseid organisatsioone ja nende tegevust nii partnerina kui ka vabatahtlike annetustega.

Mõõdik	Algtase	Sihttase	Allikas
Haridusvaldkonna vahendite osakaal kõigist Gruusiale eraldatud arengukoostöö vahenditest	2011-2014 osakaal 19%	2016-2020 osakaal 20%	Gruusia maastrateegia/ Arengukoostöö aruanne
Haridusvaldkonna vahendite osakaal kõigist Ukrainale eraldatud arengukoostöö vahenditest	2011 – 2014 osakaal 23%	2016 – 2020 osakaal 23%	Ukraina arengukoostöö lähtealused Arengukoostöö aruanne
Haridusvaldkonna vahendite osakaal kõigist Afganistanile eraldatud arengukoostöö vahenditest	2011-2014 osakaal 11%%	2016-2020 osakaal 30%	Arengukoostöö aruanne

MEEDE 2: TERVISHOIU ARENDAMISE TOETAMINE

Inimarengu toetamisel ja vaesuse vähendamisel tuleb arengumaades pöörata eraldi tähelepanu elanike tervishoiule. Esmatähtis on tervishoiuteenuse kättesaadavus kõikidele elanikkonna rühmadele. Samuti tuleb piirata HIV/AIDS, malaaria, tuberkuloosi ja teiste suure surevuse põhjuseks olevate nakkushaiguste levikut, eelkõige emade ja imikute puhul. Lisaks on rahvastiku arengu seisukohalt oluline terviseprobleeme ennetav ja planeeritud reproduktiivne käitumine.

Tervishoiu arendamisega on seotud kestliku arengu 3. eesmärk, millega soovitakse tagada aastaks 2030 igas vanuses inimestele tervena elatud elu ja heaolu. Sealjuures soovitakse vähendada emade, vastsündinute ja väikelaste suremust; vähendada nakkus- ja muude haiguste levikut, narko- ja alkoholisõltuvust ning liiklussurmasid. Lisaks soovitakse tagada üldine ligipääs reproduktiivmeditsiinile, investeerida esmatasandi tervishoiuteenuste kättesaadavusse ja meditsiini arengut toetavasse uurimistöösse.

Aastatel 2011–2014 toetas Eesti arenevate riikide tervishoiu edendamist ligi 2,2 miljoni euroga. Aastatel 2016–2020 jätkab Eesti kahepoolsete projektide elluviimist, et parandada partnerriikide tervishoiusüsteemi teenuste kättesaadavust ning suurendada tervishoiualast pädevust ja võimekust. Eritähelepanu soovib Eesti pöörata naiste ja tüdrukute reproduktiivtervise parandamisele. Samuti jätkab Eesti koostöös mitmepoolsete organisatsioonidega, teiste hulgas Maailma Terviseorganisatsiooni (WHO), UNICEF ja ÜRO Rahvastikufondiga (UNFPA), tervishoidu ning naiste ja laste olukorda parandavate projektide kaasfinantseerimist ning organisatsioonide toetamist vabatahtlike annetustega.

Mõõdik	Algtase	Sihttase	Allikas
Tervisevaldkonna vahendite osakaal kõigist Moldovale eraldatud arengukoostöö vahenditest	2011-2014 osakaal 11%	2016-2020 osakaal 15%	Moldova maastrateegia Arengukoostöö aruanne
Tervisevaldkonna vahendite osakaal kõigist Ukrainale eraldatud arengukoostöö vahenditest	2011-2014 osakaal 0%	2016-2020 osakaal 3%	Ukraina arengukoostöö lähtealused Arengukoostöö aruanne
Tervisevaldkonna vahendite osakaal kõigist Afganistanile eraldatud arengukoostöö vahenditest	2011-2014 osakaal 9%	2016-2020 osakaal 10%	Arengukoostöö aruanne

MEEDE 3: RAHU JA STABIILSUSE TAGAMISELE KAASAAITAMINE

Rahu ja julgeolek on riigi ühiskonna ja majanduse arengu olulised eeldused. Kui aastatuhande arengueesmärgid seda valdkonda ei käsitlenud, siis kestliku arengu 16. eesmärk on just nendele teemadele pühendatud. 16. eesmärgiga „Edendada rahumeelseid ja kaasavaid ühiskondi ning tõhusaid ja võimekaid institutsioone, tagada kõigile ligipääs õiguspärasele kõigil tasanditel“ soovitakse muu hulgas vähendada igasugust, kuid eriti lastevastast vägivalda ja laste piinamist ning tugevdada riiklikke ja rahvusvahelisi institutsioone terrorismi- ja kuritegevusvastaseks võitluseks ning rahumeelse elukeskkonna säilitamiseks või saavutamiseks.

Enamik Eesti tegevusest rahu ja julgeoleku tagamisel maailmas toimub rahvusvaheliste rahutagamise ja konfliktijärgsete missioonide kaudu peamiselt ÜRO ja EL egiidi all. Selliste missioonide ülesannete hulka kuulub demineerimine (sealhulgas humanitaardemineerimine), väikerelvade kogumine ning olukorra stabiliseerimine, millele järgneb ülesehitus- ja arengukoostöö, eesmärgiga tagada konfliktijärgsete riikide ülesehitus ning stabiilsus. Stabiilsuse kindlustamine arenguriikides tagab ühtlasi inimeste elamisväärse keskkonna ning vähendab nende vajadust kodust lahkuda, vähendades sealjuures sunnitud ja illegaalset rännet. Nii konfliktijärgsetes kui ka arenevates riikides on muu hulgas oluline toetada detsentraliseerimise, riigistruktuuride funktsioonide, seadusloome ja julgeolekupoliitika reforme, koolitada politseinikke ja kohtunikke ning viia ellu teisi rahu ja stabiilsust toetavaid tegevusi.

Aastatel 2011–2014 oli Eesti panus rahu ja julgeoleku valdkonda ligi 5 miljonit eurot. Eesti on näiteks toetanud EL politseimissiooni lähetamist Afganistani, tsiviilmissioone Gruusiasse, Moldovasse, Ukrainasse ja Kosovosse, teinud vabatahtlikke annetusi ÜRO rahuehitamise fondi ning ÜRO vabatahtlikkusse usaldusfondi miinide ja plahvatamata lõhkekehade demineerimiseks. Aastatel 2016–2020 jätkab Eesti ekspertide lähetamist rahvusvahelistele kriisi ennetavatele või selle lahendamisele kaasaitavatele tsiviilmissioonidele, rahvusvahelist koostööd lõhkemata lahingumoonna ja mineeritud alade puhastamiseks, ÜRO rahuvalvemissioonide kaasrahastamist ja koostööd mitmepoolsete organisatsioonidega partnerriikide politsei- ja õigussüsteemi arendavate projektide elluviimisel. Eesti panustab ka naiste õiguste kaitsesse konfliktisituatsioonides kooskõlas Eesti tegevuskavaga ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooni 1325 “Naised, rahu ja julgeolek” rakendamiseks Eestis 2015–2019.

Möödik	Algtase	Sihttase	Allikas
Rahu ja stabiilsuse tagamisele suunatud vahendite osakaal kõigist Gruusiale eraldatud arengukoostöö vahenditest	2011-2014 osakaal 20%	2016-2020 osakaal 15 %	Arengukoostöö aruanne
Rahu ja stabiilsuse tagamisele suunatud vahendite osakaal kõigist Ukrainale eraldatud arengukoostöö vahenditest	2011-2014 osakaal 18%	2016-2020 osakaal 11 %	Arengukoostöö aruanne
Rahu ja stabiilsuse tagamisele suunatud vahendite osakaal kõigist Afganistanile eraldatud arengukoostöö vahenditest	2011-2014 osakaal 39%	2016-2020 osakaal 40%	Arengukoostöö aruanne

MEEDE 4: DEMOKRAATIA JA ÕIGUSRIIGI ARENGU TOETAMINE, HEA VALITSEMISTAVA JUURUTAMINE NING INIMÕIGUSTE TAGAMINE

Nagu rahu ja julgeolek, nii on riigi arengu eelduseks ka toimiv demokraatlik süsteem ja õigusriik, madal korruptsioonitase ja tagatud inimõigused. Kestliku arengu 16. eesmärk käsitleb ka neid teemasid. Täpsemalt püütakse eesmärgiga saavutada kõigile võrdväärne ligipääs õigussüsteemile, vähendada oluliselt korruptsiooni ja altkäemaksu andmist, arendada toimivaid ja läbipaistvaid institutsioone ning tagada kõigile inimestele ligipääs informatsioonile ja põhiõigustele.

Demokraatia, õigusriigi, hea valitsemistava ja inimõiguste valdkond oli ajavahemikul 2011–2014 üks Eestilt enim toetust saanud valdkondi, millesse panustati kokku 6,3 miljonit eurot. Ühtlasi on see valdkond, mille puhul Eesti on tänu oma üleminekukogemusele arenguriikide jaoks huvipakkuv partner. Eesti on arengukoostööprojektide, ekspertide lähetamise ning koolituse kaudu toetanud partnerriikide valitsusasutuste ajakohastamist, pöörates eritähelpanu IKT kättesaadavuse suurendamisele ning rakendamisele nii partnerriikide valitsussektoris (e-valitsemine), kolmandas sektoris kui ka haridussüsteemis. Samuti on Eesti toetanud partnerriikide kodanikuühiskonna tugevdamist ning idapartnerlusriikide puhul EL assotsiatsioonilepingutest tulenevate reformide elluviimist. 2016–2020 jätkab Eesti samalaadset kahepoolset koostööd partnerriikidega, eelkõige e-riigi lahenduste ja IKT vallas.

Inimõiguste tagamine on vaesuse vähendamise ja elukvaliteedi parandamise peamine eeldus ja vahend. Eesti on teinud edukat inimõiguste kaitse alast koostööd ÜRO allorganisatsioonidega, sealhulgas toetanud vabatahtlike annetustega ÜRO inimõiguste ülemvoliniku bürood, relvakonfliktides esineva seksuaalvägivalla vastase võitluse ÜRO peasekretäri eriesindajat, UNDPd ning koostöös UNICEFga aidanud kaasa laste õiguste ja vajaduste paremale tagamisele maailmas. Inimõiguste, demokraatia, hea valitsemistava ja õigusriigi arendamisega tegelevaid mitmepoolseid organisatsioone toetatakse ka perioodil 2016–2020.

Mõõdik	Algtase	Sihttase	Allikas
Demokraatiale, õigusriigile, heale valitsemistavale ja inimõigustele suunatud vahendite osakaal kõigist Gruusiale eraldatud arengukoostöö vahenditest	2011-2014 osakaal 25%	2016-2020 osakaal 30%	Arengukoostöö aruanne
Demokraatiale, õigusriigile, heale valitsemistavale ja inimõigustele suunatud vahendite osakaal kõigist Moldovale eraldatud arengukoostöö vahenditest	2011-2014 osakaal 38%	2016-2020 osakaal 45%	Arengukoostöö aruanne
Demokraatiale, õigusriigile, heale valitsemistavale ja inimõigustele suunatud vahendite osakaal kõigist Ukrainale eraldatud arengukoostöö vahenditest	2011-2014 osakaal 33%	2016-2020 osakaal 45%	Arengukoostöö aruanne
Demokraatiale, õigusriigile, heale valitsemistavale ja inimõigustele suunatud vahendite osakaal kõigist Valgevene eraldatud arengukoostöö vahenditest	2011-2014 osakaal 26%	2016-2020 osakaal 30%	Arengukoostöö aruanne
Demokraatiale, õigusriigile, heale valitsemistavale ja inimõigustele suunatud vahendite osakaal kõigist teistele prioriteetsetele sihtriikidele eraldatud arengukoostöö vahenditest.	2011-2014 osakaal 34%	2016-2020 osakaal 37 %	Arengukoostöö aruanne

MEEDE 5: MAJANDUSARENGU TOETAMINE

Toetudes UNDP ja Maailmapanga andmetele, on majanduse ning eriti väikeettevõtluse areng üks vaesuse vähendamise peamistest katalüsaatoritest. Selles plaanis on oluline kestliku arengu 8. eesmärk „Edendada püsivat, kaasavat ja kestlikku majanduskasvu, tagada täielik ja tulemuslik tööhõive ning rahuldav töö kõigile“, mille alaeesmärkideks on toetada väike- ja

keskmise suurusega ettevõtteid ja muud ettevõtlust, julgustada innovatsiooni, toetada jätkusuutlikku tarbimist ja turismi. Arenevate majanduste perspektiivist on oluline ka 10. eesmärk „Vähendada ebavõrdsust riigisisest ja riikide vahel“, mille alaeesmärkide seast leiab eesmärgi toetada vähim arenenud riikide kaubandust kooskõlas Maailma Kaubandusorganisatsiooni (WTO) lepingutega.

Eesti on toetanud partnerriike arengukava perioodil 2011–2014 eraettevõtluse arenguks ja välisinvesteeringuteks sobiva majanduskeskkonna loomisel ning juurdepääsu avamisel ülemaailmsele kaubandusturule kokku enam kui 1,7 miljoni euroga. Abile lisaks toetab Eesti aktiivselt üleilmsete kaubandusreeglite liberaliseerimist ning ekspordi- ja omamaiste toetuste ning tollipiirangute vähendamist WTO kaudu. Arengukava perioodil 2016–2020 soovib Eesti jätkata nimetatud tegevusi ning panustada senisest enam lisaks väikeettevõtlusele ka partnerriikide põllumajanduse ja turismi arengusse ning idufirmade loomise ja arendamise soodustamisse.

Põllumajandus ja maaelu areng on enamiku Eesti arengukoostöö partnerite jaoks tähtis sektor ning selle jätkusuutlik arendamine mõjutab otseselt sissetulekuid ja ka majandusarengut tervikuna. Võtmeteemaks on tõusnud kestlik ja keskkonnasäästlik põllumajanduse intensiivistamine, mis seisneb olemasolevate loodusvarade tõhusamas kasutamises, mis omakorda eeldab uute tehnoloogiate või toimimisviiside kasutusele võtmist. Kliimamuutuste kontekstis on kohanemine uute looduslike tingimuste, sealhulgas haigusetekiitajatega, põllumajandustootmises määrava tähtsusega. Oluline on tagada põllumajandussektori konkurentsivõimeline areng ning uute töökohtade loomine maapiirkondades. Üheks abinõuks on väike- ja keskmise suurusega ettevõtete arendusmeetmed, sest just nende konkurentsivõimest sõltub tihti maapiirkondade tööhõive. Rohkem tähelepanu tuleb pöörata toiduga kindlustatusele ja paremale toitumisele, sealhulgas ohutut ja kindlat toitu käsitlevate rahvusvaheliste standardite edendamisele. Eesti ekspertide kogemuste jagamisel on abiks Eesti usaldusfond ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsiooni (FAO) juures ning osalemine rahvusvahelise põllumajandusarengu fondi (IFAD) projektides.

Möödik		Algtase	Sihttase	Allikas
Majandusarengule suunatud vahendite osakaal kõigist eraldatud arengukoostöö vahenditest	Gruusiale	2011-2014 osakaal 24%	2016-2020 osakaal 27%	Gruusia arengukoostöö maastrateegia Arengukoostöö aruanne
Majandusarengule suunatud vahendite osakaal kõigist eraldatud arengukoostöö vahenditest	Ukrainale	2011-2014 osakaal 12%	2016-2020 osakaal 21%	Ukraina arengukoostöö lähtealused Arengukoostöö aruanne
Majandusarengule suunatud vahendite osakaal kõigist eraldatud arengukoostöö vahenditest	Moldovale	2011-2014 osakaal 15%	2016-2020 osakaal 20%	Moldova arengukoostöö maastrateegia Arengukoostöö aruanne
Majanduse arengule suunatud vahendite osakaal kõigist eraldatud arengukoostöö vahenditest	teistele sihtriikidele	2011-2014 osakaal 9%	2016-2020 osakaal 10%	Arengukoostöö aruanne

MEEDE 6: KESKKONNASÄÄSTLIKU ARENGU TOETAMINE JA RAHVUSVAHELISELT SEATUD KESKKONNAEESMÄRKIDE SAAVUTAMINE

Kestliku arengu vältimatuks eeltingimuseks on keskkonna ja loodusressursside säästlik kasutamine. Seetõttu on Eesti arengukoostöö üks eesmärke olnud aidata nii partnerriikides kui ka üleilmsel tasandil kaasa keskkonna seisukohalt jätkusuutlike lahenduste leidmisele. Keskkonna säästmine on ka üks kestliku arengu eesmärkide kolmest põhimõõtmest. Kõige otsesemalt käsitleb seda 13. eesmärk „Kiiresti kokku leppida meetmed kliimamuutuste ja nende mõjude vastu võitlemiseks“, millega soovitakse tugevdada kõikide riikide vastupanu- ja kohanemisvõimet kliimaohutude ja looduskatastroofide suhtes, integreerida kliimamuutustega tegelemine riiklikesse strateegiatesse, suurendada inimeste teadlikkust kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemisest ning institutsioonide asjakohast võimekust ja toetada eelkõige vähim arenenud riike kliimaga seotud võimekuse tugevdamisel, keskendudes naistele, noortele ja väikestele kogukondadele. Samuti on keskkonna säästmisega seotud 12. eesmärk „Edendada säästvat tarbimist ja tootmist“, 14. eesmärk „Kaitsta ja kasutada säästvalt ookeane, meresid ja mereressursse, et tagada nende jätkusuutlik areng“ ja 15. eesmärk „Kaitsta maa ökosüsteeme ning edendada nende jätkusuutlikku kasutamist ja metsade säästlikku majandamist, peatada kõrbestumine, maa seisundi halvenemine ja bioloogilise mitmekesisuse hävinemine“.

Aastatel 2011–2014 panustas Eesti partnerriikide keskkonnasäästlikku arengusse 4,7 miljonit eurot. Suurem osa sellest (u 80%) pärines Keskkonnaministeeriumilt, kellele on riigieelarve strateegiaga ette nähtud vahendid arenguriikide toetamiseks kliimamuutuste leevendamisel ja nendega kohanemisel. Perioodil 2016–2020 jätkub keskkonnasäästliku arengu toetamine partnerriikides kahepoolsetesse projektidesse ning mitmepoolsetesse organisatsioonidesse ja valdkondlikesse fondidesse panustamisega. Eelkõige pööratakse tähelepanu kliimamuutuste leevendamisele ja nendega kohanemisele, näiteks taastuenergiaallikaid, energiatõhusust või transpordi- ja tööstuse efektiivsust käsitlevaid projekte toetades, samuti kliimategevusega seotud haldusvõimekuse tugevdamist või kliimamuutustega kohanemise lahendusi toetades.

Mõõdik	Algtase	Sihttase	Allikas
Keskkonnasäästliku arengu toetamiseks ja rahvusvaheliselt seatud kliimaeesmärkide saavutamiseks ettenähtud vahendite osakaal Eesti ametlikust arenguabist	2011-2014 osakaal 4%	2016-2020 osakaal 4,5%	Arengukoostöö aruanne. Keskkonnaministeeriumi Eesti kliimamuutustega kohanemise strateegia.
Keskkonna arengule suunatud vahendite osakaal kõigist eraldatud arengukoostöö vahenditest	2011 – 2014 osakaal 2%	2016 – 2020 osakaal 3%	Arengukoostöö aruanne
Keskkonna arengule suunatud vahendite osakaal kõigist eraldatud arengukoostöö vahenditest	2011-2014 osakaal 10%	2016-2020 osakaal 6%	Arengukoostöö aruanne

MEEDE 7: EESTI AVALIKKUSE, ERITI NOORTE TEADLIKKUSE SUURENDAMINE ARENGUKOOSTÖÖST JA HUMANITAARABIST NING ÜLEILMSETEST ARENGUPROBLEEMIDEST

Eesti panus arengukoostöösse ja humanitaarabisse kui ühte välispoliitika valdkonda on aastate jooksul järjest suurenenud, samuti on kasvanud Eesti elanikkonna teadlikkus globaalsetest probleemidest ja toetus rahvusvahelise arengukoostööga tegelemisele. 2015. aastal korraldatud avaliku arvamuse uuringust selgus, et 75% elanikkonnast on huvitatud üleilmsetest ja maailma arengu küsimustest ning 5% tegelevad nende küsimustega aktiivselt. Võrreldes 2005. aastal toimunud sarnase uuringu tulemustega on maailmast laiemalt huvitatud inimeste osakaal tõusnud kümne aastaga 12% võrra. 2015. aastal leidsid 74% elanikest ja 98% arvamuslimidritest, et Eesti peaks vaesemaid ja vähemarenenud riike abistama. Seda on elanikkonna puhul 9% rohkem kui 2005. aastal.

Kuigi need numbrid on üldjoontes head, on vaja nüüdisaegsetest globaalsetest arenguprobleemidest, rahvusvahelistest arengueesmärkidest ja Eesti tegevusest arengukoostöö ja humanitaarabi doonorriigina pidevalt aktiivselt teavitada. See tegevus toob ühiskonnas kaasa arengukoostöö ja humanitaarabi suurema ja parema mõistmise üksikasjades ning kasvatab teadlikke ja huvitatud kodanikke, kes võiksid ise arengukoostööst osa võtta ja globaalsete teemadega tegelda. Eestist on aastate jooksul kujunenud doonorriik, kes teiste arenenud riikide kõrval aitab rahvusvahelisel tasandil kaasa maailma üldise stabiilsuse ja heaolu kasvule, millesse kõik Eesti elanikud saavad omal moel panustada.

Senine teavitustegevus aastatel 2010–2015 on toimunud peamiselt arengukoostööprojektidega tegelevate organisatsioonide ja kodanikuühenduste, eriti MTÜ Mondo, ning neid ühendava katusorganisatsiooni Arengukoostöö Ümarlaua abil. Väga palju jagatakse informatsiooni sotsiaalmeedia kaudu, aga samuti esinetakse traditsioonilises meedias, on korraldatud seminare ja konverentse, antud välja trükiseid ja raamatuid, tehtud näitusi ja dokumentaalfilme ning läbi viidud avalikke üritusi.

Välisministeerium aitab arengukoostööst ja humanitaarabist teavitamisele kaasa, eelkõige rahastades teavituse, maailmahariduse ja vabatahtlike arengumaadesse lähetamise projekte ning jagades infot kõikides oma avaliku suhtlemise kanalites. Peamised arengukoostööst teavitajad on siiski arengukoostööprojektide elluviijad ning arengukoostöö ja humanitaarabiga tegelevad organisatsioonid ise. Seega on Välisministeeriumi seisukohalt prioriteet võimestada teavituse alal organisatsioone, kes viivad ellu arengukoostööd ja humanitaarabi, ehk tugevdada nende kommunikatsioonivõimekust koostöös kodanikuühiskonna partneritega. Võimalust mööda toetab Välisministeerium oma kanalite kaudu infojagamist arengukoostöö ja humanitaarabi tegevuste, kampaaniate, annetamisvõimaluste ja teiste samalaadsete algatuste kohta.

Samuti on oluline pöörata tähelepanu maailmaharidusele, tutvustada maailmahariduse projekte, arengukoostööd ja humanitaarabi koolides (ja ka mitteformaalses haridussüsteemis koostöös projektipartneritega) ning lisada globaalsed arenguteemad formaalsesse haridusse, koolide õppekavadesse. Selleks toetab Välisministeerium maailmahariduslike õppematerjalide koostamist ja levitamist ning teeb koostööd Haridus- ja Teadusministeeriumiga.

Välisministeerium aitab igakülgset kaasa maailmahariduse edendamisele Eestis. Üks viis selleks on toetada vabatahtlike arengumaadesse lähetamise projekte. Vabatahtlikud on oma tööst ja tegemistest rääkides ning oma kogemusi jagades samuti olulised arengukoostööst ja humanitaarabist teavitajad Eestis. Ka 2015. aasta kevadel korraldatud avaliku arvamuse

uuring⁴ kinnitas, et noorte hulgas on inimeselt inimesele teadmiste edasiandmine üheks olulisemaks allikaks arengukoostöö ja humanitaarabi kohta teadmiste hankimisel.

Mõõdik	Algtase	Sihttase	Allikas
Elanikkonna osakaal, kes arvab, et Eesti peaks vähem arenenud riike abistama	74% aastal 2015	80% aastal 2020	Avaliku arvamuse uuring

⁴ http://vm.ee/sites/default/files/content-editors/arengukoostoo_uuringu_aruanne_2015_tnsemor.pdf

3. HUMANITAARABI TEGEVUSVALDKOND

3.1. HUMANITAARABI VALDKONNA HETKEOLUKORRA ANALÜÜS

Humanitaarabi eesmärk on päästa loodus- või inimtegevusest põhjustatud katastroofide ajal või nende järel inimelusid, vähendada inimeste kannatusi ja tagada inimväärseks eluks hädavajalik, samuti osutada abi, et parandada nimetatud olukordadele reageerimiseks valmisolekut ja neid ennetada.

Eesti hindab iga humanitaarabi vajadust eraldi ning osutab abi viisil, mis on selles olukorras kõige otstarbekam. Perioodil 2011–2015 osales Eesti aktiivselt rahvusvahelises humanitaarabipoliitikas EL ja ÜRO organisatsioonide vahendusel, kasvatades järjekindlalt oma panust nii looduse põhjustatud kui ka inimtekkeliste humanitaarkriisidele reageerimisel ning rahvusvahelise humanitaarabisüsteemi toetuseks. Aastatel 2011–2014 eraldati Välisministeeriumi eelarvest humanitaarabiks 7,8 miljonit eurot.

Eesti peab oluliseks EL aktiivsust rahvusvahelise humanitaarabi süsteemi tõhustamisel ning toetab abi koordineerimist EL elanikkonnakaitse mehhanismi raames, arvestades OCHA keskset rolli abi koordineerimisel katastroofipiirkonnas. Rahvusvahelise humanitaarpoliitika kujundamisel osaleb Eesti aktiivselt nii EL kui ka ÜRO allorganisatsioonide töös. ECHO koos liikmesriikidega on endiselt üleilmselt suurim humanitaarabi osutaja, andes koos umbes 50% ülemaailmse hädaabi rahastamiseks mõeldud rahalistest vahenditest. Arengukava perioodil 2011–2015 hinnati EL humanitaarabi poliitika alusdokumenti "Euroopa konsensus humanitaarabi valdkonnas" ja loodi EL humanitaarabikorpus vabatahtlike lähetamiseks kriisipiirkondadesse. Peamisteks poliitilisteks prioriteetideks olid kriisidele reageerimise võimekuse, sihtriikide vastupidamisvõime ning abi efektiivsuse suurendamine ning arengukoostöö, humanitaarabi ja elanikkonnakaitse poliitika omavaheline seostamine. 2015. aasta märtsis liitus Eesti Sendais ÜRO vabatahtliku katastroofiriski vähendamise raamistikuga, mis kergendab suurel määral rahvusvahelist koostööd ja arendustegevust elanikkonnakaitse, keskkonnakaitse, arengukoostöö ning humanitaarabi valdkonnas.

2014. aastal liitus Eesti OCHA doonorite tugigrupiga, mis oli üks arengukava perioodi 2011–2015 eesmärke. See on loomulik samm tugevdamiseks Eesti rolli rahvusvahelisel areenil peale pikaajalist poliitilist seismist rahvusvahelise humanitaarabi parema ning tõhusama toimimise eest. Aastatel 2015–2017 on Eesti teist korda ECOSOC liige. Alates 2007. aastast on Eesti ÜRO pagulaste ülemvoliniku ameti täidesaatva komitee (UNHCR ExCom) liige ja valiti teist korda UNICEF Nõukogu liikmeks perioodiks 2014–2016, büroo asepresidendiks 2015. aastal ning on esitanud oma kandidatuuri saada UNICEF presidendiks 2016. aastal. Lisaks panustab Eesti igal aastal CERFi ning nii inim- kui ka raharessursiga UNDAC missioonidesse, toetades sellega OCHA keskset rolli humanitaarkatastroofides abivajaduste kindlaks tegemisel ning ühtse reageerimise koordineerimisel. Oluline sündmus 2016. aastal on ka esmakordne maailma humanitaartippkohtumine Istanbulis, kus soovitakse saavutada uus kvaliteet humanitaarkriiside lahendamisel ja leevendamisel.

Eesti peab oluliseks süstemaatiliselt toetada pikaajalisi humanitaarkriisikoldeid inimkannatuste leevendamiseks ja võimaliku rändesurve vähendamiseks. Pikaajaliste kriiside puhul on peamine koostöökanal mitmepoolsed humanitaarabi agentuurid ja usaldusfondid, võimekuse suurenedes ka kahepoolne projektitegevus.

Humanitaarabi andmisel on lähtutud eelkõige konkreetsetest vajadustest ning iga katastroofi korral on leitud kiireim ja tõhusaim viis Eesti abi edastamiseks. Eesti tugines enamasti ÜRO, Euroopa Komisjoni või Rahvusvahelise Punase Risti organisatsioonide olukorrahinnangutele,

samuti riikide otsestele abipalvetele (nt Ukraina, Moldova, Gruusia). Kokku on Eesti aastatel 2011–2014 andnud humanitaarabi 34 riigile kogusummas 7,8 miljonit eurot. Suurem osa toetustest anti ÜRO organisatsioonide (OCHA, UNHCR, UNICEF, UNRWA, CERF, WFP, WHO) ja Rahvusvahelise Punase Risti Komitee (ICRC) kaudu, mis on enamasti katastroofi või kriisiolukorras kohapeal esindatud, seega tunnevad kohalikke olusid, omavad ülevaadet kriisi ulatusest ja suudavad abi tõhusalt ja kiiresti abivajajateni viia. Riigisisestest partneritest olid peamised Päästeamet ja mitu mittetulundusühingut.

Eesti päästemeeskond (EDRT) on tõestanud end arvestatava ja tõsiselt võetava professionaalide meeskonnana. Välja on arendatud rahvusvahelistele standarditele vastav pääste- ja humanitaarabi osutamise võimekus, mis lubab Eestil looduskatastroofi tõttu kannatanud piirkonda vajaduse korral saata mitmesuguste ülesannete täitmiseks mõeldud mooduleid ja rühmi. Iga üksiku missiooni tarbeks pannakse meeskond kokku, lähtudes konkreetsetest vajadustest. Operatiivsest võimekusest on moodustatud otsingu- ja päästerühm (USAR), meditsiinirühm (MED), pumbarühm (PUMP) ja keemiarühm (CHEM). Peale selle kuuluvad meeskonda toetusrühm (SUP) ja eksperdirühm (EXP), mis toetavad ja korraldavad meeskonna tööd missioonil, õppusel ja igapäevategevuses. Olemas on ka humanitaardemineerimise võimekus. Eesti päästemeeskonna olulised koostöövõrgustikud on EL elanikkonnakaitse mehhanism (EUCPM), rahvusvaheline humanitaarpartnerlus (IHP) ning OCHA, sealhulgas rahvusvaheline otsingu- ja päästevõrgustik (INSARAG) ning ÜRO kriiside hindamis- ja koordineerimise amet (UNDAC).

ÕIGUSLIK ALUS

Eesti humanitaarabi alusdokumendid on 15. jaanuaril 2003 Riigikogus heaks kiidetud “Eesti arengukoostöö põhimõtted” ning käesolev arengukava. Vabariigi Valitsuse seadus ja välissuhtlemisseadus sätestavad täpsemalt humanitaarabi andmise mehhanismid ning Vabariigi Valitsuse 21. jaanuari 2010 määrusega „Arengu- ja humanitaarabi andmise tingimused ja kord“ on reguleeritud humanitaarabitoetuste eraldamise tingimused (sh taotlejale ja taotluse esitatavad nõuded). 1. septembril 2010 jõustunud päästeseadus, 2011. aastal jõustunud tsiviilmissioonide seadus ning 2015. aastal uuendatud kiireloomulise rahvusvahelise abi kord reguleerivad Eesti päästemeeskonna moodulite või selle liikmete lähetamist päästetöödele katastroofi piirkondadesse. Humanitaarabi andmise otsustab välisminister ning Eesti päästemeeskonna moodulite ja rühmade saatmise välisminister kooskõlastatult siseministriga. Päästemeeskonna ulatuslikumad missioonid on lähetatud valitsuse otsusega.

RAHALISED VAHENDID

Humanitaarabi andmiseks on vahendid ette nähtud Välisministeeriumi eelarves ühisel arengu- ja humanitaarabi vahendite real. Ulatuslikumaid päästemeeskonna missioone on rahastatud Vabariigi Valitsuse reservfondist. Aastatel 2011–2015 oli humanitaarabiks ettenähtud vahendite osakaal kogu Eesti ametlikust arenguabist umbes 10%.

INSTITUTSIOONID

Vabariigi Valitsuse seaduse ja välissuhtlemisseaduse kohaselt vastutab humanitaarabi andmise ja selle koordineerimise eest Välisministeerium. Kuna suurõnnetusteks valmistumine ja nendele reageerimine hõlmab peamiselt elanikkonnakaitse valdkonda, on Eestis katastroofiennetuse valdkonna eestvedajaks Siseministeerium. Riigisiselt teeb

Välisministeerium koostööd Siseministeeriumi, Päästeameti, Terviseameti ning Eesti vabaihendustega.

3.2. HUMANITAARABI VALDKONNA TEGEVUSED

Humanitaarabi valdkonna tegevused on analoogsed arenguabi valdkonna tegevustega, mida on kirjeldatud arengukava alajaotuses 3.2.

II EESMÄRK – LOODUS- VÕI INIMTEGEVUSEST PÕHJUSTATUD KATASTROOFIDES KANNATANUTE PÄÄSTMINE JA ABISTAMINE, SAMUTI NIMETATUD OLUKORDADE ENNETAMISEKS JA NENDELE REAGEERIMISEKS VALMISOLEKU PARANDAMINE

Humanitaarabi andmine katastroofi tõttu kannatanud riikidele ja elanikkonnale peab olema seostatud nii katastroofiennetuse, tsiviil-sõjalise koostöö, kliima kui ka kestliku arengu raamistikega. Humanitaarabipoliitikas lähtub Eesti humanitaarabi andmise põhimõtetest, milleks on inimlikkus, erapooletus, sõltumatus ja neutraalsus, nagu on sätestatud Rahvusvahelise Punase Risti ja Punase Poolkuu Föderatsiooni põhikirjas ja ÜRO Peaassamblee resolutsioonis 46/182, ning rahvusvahelisest humanitaarõigusest, Genfi humanitaarkonventsioonidest ja Euroopa humanitaarabipoliitika alusdokumendist "Euroopa konsensus humanitaarabi valdkonnas". Samuti peab Eesti humanitaarkriisidele reageerimisel oluliseks militaar- ja tsiviilinstitutsioonide tihedamat koostööd ja koordinatsiooni ning militaarotstarbeliste ressursside kasutamist humanitaarabi andmisel vaid Oslo juhiste kohaselt. Eesti peab oluliseks teravatele humanitaarkriisidele reageerimise võimekust nii rahvusvahelisel kui ka riigisisel tasandil, pöörab eritähelepanu pikaajalistele kriisidele, elanikkonna vastupidavusvõime tugevdamisele ning ennetustegevusele. See lähenemisviis võimaldab tõhusalt ühendada päästetöö, hädaabi, esmase taastamistöö ja arengukoostöö ning toetada riigi jätkusuutlikku arengut. Eraldi tähelepanu pöörab Eesti kõige haavatavamate ühiskonnarühmade – naised, lapsed, seksuaalvägivalla ohvrid, sisepõgenikud ja pagulased – abistamisele, arvestades nende sugu, vanust ja tervise seisundit. 2014. aasta lõpuks oli maailmas ligi 60 miljonit pagulast, kellest 86% asusid mõnes arenevas riigis. Et toetada neid riike enneolematu pagulaste hulgaga toimetulekul ja leevendada pagulaste olukorda riikides kohapeal ning arvestades humanitaarkriiside arvu suurenemist ja nende pikaajalisust, suurendab Eesti aastaks 2020 humanitaarabi osakaalu 15%ni oma ametlikust arenguabist. Seoses humanitaarabiks eraldatavate summade kasvuga aastatel 2011–2015 ja lähiregioonis toimunud Ukraina relvastatud konfliktiga on kasvanud ka Eesti kahepoolsete humanitaarabi projektide maht ja kodanikuühiskonna esindajate huvi humanitaarabi valdkonna ning projektide elluviimise vastu. Aastatel 2016–2020 töötatakse välja sobiv koostöövorm kodanikuühiskonna esindajate kaasamiseks humanitaarabi valdkonnas.

Mõõdik	Algtase	Sihttase	Allikas
Humanitaarabi osakaal kogu ametlikust arenguabist	2014. aastal 10,5%	2020. aastal 13%	Arengukoostöö aruanne

MEEDE 1: LOODUS- VÕI INIMTEGEVUSTEST PÕHJUSTATUD KATASTROOFIDES KANNATANUTE PÄÄSTMINE JA ABISTAMINE

Katastroofides kannatanute päästmine ja abistamine koosneb kolmest komponendist. Esiteks, materiaalne abi, päästetööd ja muud teenused kriisiolukorras, mis tagavad vahetult pärast katastroofi inimväärses eluks hädavajalikku. Materiaalse abi hulka kuuluvad näiteks ligipääs joogiveele, hügieeni- ja tervishoiuteenused ja ravimid. Päästetööde alla kuuluvad otsingu- ja päästerühmade, välihaigla või teiste hädaabiteenuste pakkumine. Teiseks, toiduabi, mis leevendab kriisis kannatavate inimeste olukorda. Kolmandaks, kõik kahe esimese abikomponendi kättetoimetamiseks vajalikud teenused, näiteks koordineerimine, logistika, tsiviilelanike kaitse ja turvalisus.

Eesti peab oluliseks vastata vahetult pärast katastroofi tekkinud esmavajadustele operatiivselt seal, kus meil on asjakohane võimekus ja ressursid, ja sellisel moel, milleks on parasjagu vajadus ja olemas vahendid. Perioodil 2016–2020 jätkab Eesti pikaajaliste inimtekkeliste humanitaarkriiside leevendamist, keskendudes tervishoiule ja seksuaalvägivalla vastastele meetmetele. Eesti peab tähtsaks ÜRO kesket koordineerimise humanitaarkriisidele reageerimisel (CERF, UNDAC, INSARAG). Kiirel katastroofile reageerimisel on oluline roll kanda Eesti päästemeeskonnal. Rahvusvahelistele humanitaarkriisidele vastamisel peab Eesti piiratud ressursside juures oluliseks kanaliks rahvusvaheliste agentuuride töö toetamist kriisides. 2016–2020 jätkame oma seniste rahvusvaheliste partnerite, näiteks OCHA, UNHCR, UNICEF, WHO, WFP ja ICRC, toetamist vabatahtlike annetustega.

Mõõdik	Algtase	Sihttase	Allikas
Kannatanute päästmiseks ja abistamiseks ettenähtud vahendite osakaal humanitaarabi vahenditest	2011-2015 keskmiselt 88%	2016-2020 keskmiselt 70%	Arengukoostöö aruanne

MEEDE 2: ESMANE TAASTAMISTÖÖ JA ÜLESEHITUS

Esmane taastamis- ja ülesehitustöö hõlmab nii esmast reageerimist kui ka hilisemat taastamistööd. Sõjaline konflikt või looduskatastroof halvab või purustab täielikult elumud ning elutähtsa taristu (vesi, kanalisatsioon, elekter, sillad, sadamad, teed; tervishoiuteenuste pakkumiseks vajalik). Sellises olukorras on hädavajalik nii katastroofijärgne lühiajaline ülesehitustöö elutähtsate teenuste taastamisel kui ka humanitaarabi tegevuste sujuv edasine seos arengukoostööprojektidega, et taastada igapäevane normaalne elukorraldus.

Väga tähtis on pakkuda trauma läbielanud inimestele psühhosotsiaalset toetust, pöörates eelkõige tähelepanu nõrgematele ühiskonnarühmadele – naised, lapsed, puuetega inimesed –, kes vajavad eraldi toetust ja kaitset. Samuti on olulised tööhõiveprogrammid, mis võimaldaks inimestel naasta tavapärase elu juurde. Eesti panustab perioodil 2016–2020 inimeste toetamisse katastroofijärgses situatsioonis, keskendudes tervishoiu- ja haridusvaldkonnale.

Relvastatud konflikti järel võib esmase taastamis- ja ülesehitustöö eeltingimuseks olla lõhkemata lahingumoonast saastunud või mineeritud alade puhastamine. Lõhkemata

lahingumoon ja mineeritud alad ohustavad tsiviilelanike elu ja tervist ning takistavad arstiabi ja toiduainete tarnimist abivajajatele. Oluline on tegelda nii teavitustööga kui ka miiniohvrite abistamise ja nende integreerimisega ühiskonda. Eesti jätkab ÜRO vabatahtliku usaldusfondi (UNMAS) toetamist miinide ja plahvatamata lõhkekehade demineerimiseks ja panustab võimalust mööda ka teistesse humanitaardemineerimist käsitlevatesse rahvusvahelistesse koostööprojektidesse.

Möödik	Algtase	Sihttase	Allikas
Esmaseks taastamistööks ja ülesehituseks ettenähtud vahendite osakaal humanitaarabi vahenditest	2011-2015 keskmiselt 10%	2016-2020 keskmiselt 25%	Arengukoostöö aruanne

MEEDE 3: KATASTROOFIDE ENNETAMINE JA NENDEKS VALMISOLEKU SUURENDAMINE

Humanitaarkriisidele reageerimise tulemuslikkus sõltub katastroofi sattunud riigi enda esmasest valmisolekust ja võimekusest rahvusvahelist abi vastu võtta. Üha olulisem on seega lisaks katastroofidele reageerimisele kriiside ennetamine ning riigi elanikkonna kaitse ja vastupidavusvõime tugevdamine. Eesti peab esmatahtsaks viia ellu katastroofiriski vähendavaid tegevusi (teadlikkuse suurendamine, looduskatastroofide kartograafia, ehitusjärelvalve, seadusandlus ning toetada arenguriike näiteks hädaolukordade reageerimiskavade väljatöötamisel, varajase hoiatuse süsteemide arendamisel, massevakuatsiooni planeerimisel. Läbiv abistamis põhimõte on vähendada elanikkonna haavatavust ja kaitsta kõige nõrgemaid ühiskonnarühmi. Eesti peab oluliseks kohalike valitsuste ja partnerite juhtrolli kriiside ennetamisel ja katastroofidele reageerimiseks valmisoleku tagamisel.

2015. aastal liitus Eesti ÜRO vabatahtliku katastroofiriski vähendamise Sendai raamistikuga, mille eesmärk on suurendada riikide ja regioonide valmisolekut looduskatastroofide ennetuseks ja tagajärgedega toimetulekuks. Sendai raamistikuga liitumine hõlbustab rahvusvahelist koostööd ja arendustegevusi elanikkonnakaitse, keskkonnakaitse, arengukoostöö ning humanitaarabi valdkonnas. Kuna suurõnnetusteks valmistumine ja sellele reageerimine hõlmab peamiselt elanikkonnakaitse valdkonda, on Eestis teema eestvedajaks Siseministerium. Välisministerium jätkab Eesti igaaastaste vabatahtlike annetustega ÜRO humanitaarabiorganisatsioonidele ning panustab raha- ja inimressursiga UNDAC missioonidesse. Samuti toetame Eesti partnerite kahepoolseid projekte elanikkonnakaitse ja ennetusvaldkonnas.

Möödik	Algtase	Sihttase	Allikas
Katastroofideks valmisolekuks ja ennetuseks ettenähtud vahendite osakaal humanitaarabi vahenditest	2011-2015 keskmiselt 2%	2016-2020 keskmiselt 5%	Arengukoostöö aruanne

4. VALDKONNAÜLENE REGULAARNE KOOSTÖÖ

Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi valdkonnas on regulaarseid koostöövorme, mida riigieelarvest toetatakse, kuid mis oma olemuselt on meetmeteülesed. Selle arengukava alajaotuse eesmärk on selgemalt välja tuua Eesti panus nendes koostöövormidesse.

4.1. RAHVUSVAHELISTE ORGANISATSIOONIDE TEGEVUSE TOETAMINE

Eesti maksab regulaarselt tegevustoetusi arengukoostööga tegelevate rahvusvaheliste organisatsioonide eelarvesse, et aidata kaasa nende organisatsioonide eesmärgipärasele toimimisele. Organisatsioonide eelarvetesse teevad sissemaksid nii Välisministeerium kui ka teised ministeeriumid oma haldusalas. Suure osa Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi eelarvest moodustab Rahandusministeeriumi eelarvest tehtav arengukoostöö elluviimiseks ette nähtud sissemakse Euroopa Komisjoni eelarvesse ja Eesti panustab igal aastal Euroopa Arengufondi, mis on EL arengukoostööpoliitika elluviimise oluline vahend. Lisaks teeb Eesti vajaduse korral sissemaksid teistesse EL arengukoostööga seotud fondidesse, näiteks EL naabrusrahastu sihtfondi (NIF). Regulaarselt tehakse sissemaksid Euroopa Nõukogu Arengupanka. Eesti toetab ÜRO tegevust iga-aastase liikmemaksu tasumisega. Samuti toetab Eesti korrapäraselt ÜRO allorganisatsioonide tegevust (näiteks UNESCO, ILO, IFAD ja FAO). Üheks oluliseks arengukoostööd elluviivaks organisatsiooniks on Maailmapank. Eesti toetab Rahandusministeeriumi eelarvest regulaarsete sissemaksetega IDA tegevust ning toetab vajadust ja võimalust mööda ka teisi Maailmapanga Grupi organisatsioone. Lisaks nimetatud organisatsioonidele toetab Eesti vajadusi ja eelarve võimalusi arvestades ka teisi arengukoostööga tegelevaid rahvusvahelisi organisatsioone.

4.2. EESTI ARENGUKOOSTÖÖ JA HUMANITAARABI INSTITUTSIOONIDE VÕIMEKUSE SUURENDAMINE

Välisministeerium panustab regulaarselt arengukoostöö ja humanitaarabi institutsioonide võimekuse suurendamisesse. Kodanikuühiskonna kaasatuse ja võimekuse tugevdamiseks toetab Eesti arengukoostööga seotud kodanikuühenduste katusorganisatsiooni, mille ülesannete hulka kuulub ka arengukoostööalase võimekuse kasvatamine oma liikmete seas. Lisaks annab Välisministeerium strateegilise partnerluse raames tegevustoetusi ka teistele kodanikuühiskonna organisatsioonidele, mis oma tegevusega aitavad saavutada Eesti arengukoostöö ja humanitaarabieesmärke, kooskõlas Eesti välispoliitiliste suundadega.

4.3. PAGULASTE VASTUVÕTMINE DOONORRIIGIS

Lähtuvalt OECD DAC direktiivist⁵ erinevate kulude abikõlblikkuse kohta loetakse ametlikuks arenguabiks pagulaste esimese 12 kuu ülalpidamiskulud doonorriigis. Pagulaste ülalpidamiskulud tasutakse Sotsiaalministeeriumi eelarvest.

⁵ Direktiiv heaks kiidetud 11.06.2013 ([http://www.oecd.org/dac/stats/documentupload/DCD-DAC\(2013\)15-FINAL-ENG.pdf](http://www.oecd.org/dac/stats/documentupload/DCD-DAC(2013)15-FINAL-ENG.pdf))

4.4. ARENGUKOOSTÖÖ JA HUMANITAARABI HALDUSKULUD

OECD DAC direktiivi järgi vastab ametliku arenguabi kriteeriumidele ka arengukoostööd elluviivate asutuste halduskulu. Abikõlblikud on arengukoostööd elluviivate ametnike töötasud, arengukoostööga seotud tööülesannete täitmise kulud ning arengukoostööga seotud visiitide ja kohtumiste kulud, mis rahvusvahelise tava kohaselt peaks jääma alla 10% ametlikust arenguabist.

5. ARENGUKAVA ELLUVIIMINE JA JUHTIMINE

Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi valdkonna arengukava elluviimise ja juhtimise eest vastutab Välisministeerium. Arengukavas kindlaks määratud meetmete raames viivad tegevusi ellu peale Välisministeeriumi ka teised ministeeriumid ja nende allasutused, Riigikogu ning teised põhiseaduslikud institutsioonid, omavalitsusüksused, mittetulundussektor ja äri sektor. Teised ministeeriumid esitavad iga aasta esimeses kvartalis Välisministeeriumile kui Eesti arengukoostööstatistikat koguvale asutusele andmed eelneva aasta tegevuste kohta.

Välisminister annab igal aastal Vabariigi Valitsusele ülevaate eelmise kalendriaasta Eesti ametlikust arenguabist. Selleks küsib Välisministeerium ka teiste arengukavaga seotud institutsioonide hinnangut elluviidud tegevuste vastavuse kohta arengukavas ettenähtud eesmärkidele. Lisaks arvestab Välisministeerium otseselt arengumaadele suunatud arengukava eesmärkide ja tegevuste (näiteks projektid, rahvusvahelistele organisatsioonidele antavad toetused) korral ka partnerriikide ja sealsete partnerinstitutsioonide ning rahvusvaheliste arengukoostöö ja humanitaarabiga seotud organisatsioonide hinnanguid asjakohastes sektorites arengumaades tehtud edusammude kohta.

Välisministeeriumi eelarves olevatest arengukoostöö ja humanitaarabi vahenditest rahastatavate tegevuste (arengukoostööprojektide) vastavust arengukava eesmärkidele ja nende tulemuslikkust hindab arengukoostöö komisjon kooskõlas õigusaktidega. Teiste ministeeriumide tegevuste suhtes toimub Välisministeeriumiga koostöö ja infovahetus.

Välisministeerium koostab riigisisest kogutud andmete põhjal Eesti riigieelarveliste asutuste vahenditest ülevaate, mida käsitatakse arengukoostöö osana OECD arengukoostöö komitee metoodika kohaselt, ning esitab selle OECD DACle.

LISA 1: ÜRO KESTLIKU ARENGU EESMÄRGID

ÜRO kestliku arengu eesmärgid aastaks 2030⁶

1. Kaotada kõikjal vaesus
2. Kaotada näljahäda, parandada toitumust ja edendada kestlikku põllumajandust
3. Võimaldada kõigile tervislik elu ja parandada heaolu
4. Tagada kõigile kvaliteetne haridus ja elukestvad õppimisvõimalused
5. Saavutada sooline võrdõiguslikkus, suurendada naiste ja tüdrukute õigusi
6. Tagada kõigile ligipääs veele, vee säästev kasutamine ja korralikud sanitaaringimused
7. Tagada kõigile taskukohane, töökindel, jätkusuutlik ja nüüdisaegne energiateenus
8. Edendada püsivat, kaasavat ja kestlikku majanduskasvu, tagada täielik ja tulemuslik tööhõive ning rahuldav töö kõigile
9. Ehitada välja kestlik taristu, edendada kaasavat ja kestlikku tööstust ning tugevdada innovatsiooni
10. Vähendada ebavõrdsust riigisisest ja riikide vahel
11. Muuta linnad ja inimasumid kaasavaks, ohutuks ja kestlikuks
12. Edendada säästvat tarbimist ja tootmist
13. Kiiresti kokku leppida kliimamuutuste ja nende mõjude vastu võitlemise meetmed *
14. Kaitsta ja kasutada säästvalt ookeane, meresid ja mereressursse, et tagada nende jätkusuutlik areng
15. Kaitsta maa ökosüsteeme ning edendada nende jätkusuutlikku kasutamist ja metsade säästlikku majandamist, peatada kõrbestumine, maa seisundi halvenemine ja bioloogilise mitmekesisuse hävinemine
16. Edendada rahumeelseid ja kaasavaid ühiskondi ning tõhusaid ja võimekaid institutsioone, tagada kõigile ligipääs õigusmõistmisele kõigil tasanditel
17. Suurendada vahendeid ning üleilmset koostööd kestliku arengu põhimõtete rakendamiseks.

⁶<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/7891TRANSFORMING%20OUR%20WORLD.pdf>

LISA 2: OLULISEMATE ARENGUKOOSTÖÖD KÄSITLEVATE RAHVUSVAHELISTE KOKKULEPETE NIMEKIRI ⁷

- ÜRO keskkonna ja arengu maailmakonverentsi lõppdokument (Rio de Janeiro 1992)
- ÜRO aastatuhande deklaratsioon ning 2005. ja 2010. aasta ÜRO tippkohtumise deklaratsioonid
- ÜRO aastatuhande arengueesmärgid (2000)
- ÜRO säästva arengu maailmakonverentsi deklaratsioon ja tegevuskava (Johannesburg 2002)
- ÜRO tegevusplaan vähim arenenud riikide kohta aastateks 2011-2020 (nn Istanbuli konsensus, 2011)
- Arengu rahastamise kokkulepped: Monterrey 2002, Doha 2008 ja Addis Abeba 2015
- ÜRO kestliku arengu eesmärgid ehk Agenda 2030 (2015)
- FAO toiduga kindlustamise tippkohtumise deklaratsioon (Rooma 2009)
- WTO Doha arenguvooruga seotud otsused
- Naiste maailmakonverentsi lõppdokument (Peking 1995)
- Rahvastiku ja arengu teemalise konverentsi deklaratsioon (Kairo 1994)
- Ülemaailmse sotsiaalarengu tippkohtumise deklaratsioon (Kopenhaagen 1995)
- Arenguabi ühtlustamise foorumite otsused (Rooma 2003, Pariis 2005), Accra tegevuskava (2008) ja Pusani partnerluslepe (2011)
- OECD arenguabi komitees kokku lepitud arenguabi andmise põhimõtted, eeskirjad ja juhised
- Euroopa konsensus arengu küsimustes (2006)
- Euroopa Komisjoni teatis: muutuste kava ELi arengupoliitika mõju suurendamiseks (*Agenda for Change*, 2011)
- EL Nõukogu järelused poliitika sidususe kohta (2015)

⁷ Nimekiri pole lõplik

LISA 3: MÕISTED JA KASUTATUD LÜHENDID

Ametlik arenguabi (*Official Development Assistance – ODA*) – termin, mis hõlmab arenguriikidele avalikust sektorist majandusliku arengu ja heaolu toetamiseks antavaid laene ja grante, sealhulgas humanitaarabi. Ametliku arenguabi määratluse ja sinna alla loetavad abitegevused otsustab OECD arenguabi komitee (DAC). Ametliku arenguabi terminist lähtuvalt kogub OECD ka rahvusvahelist arenguabistatistikat

Arenguabi ehk arengukoostöö (*development aid/assistance/co-operation*) – arenguriigile arengukoostöö raames antav rahaline või materiaalne abi või oskusteave

Arenguriik (*developing country*) – riik, mille on Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon (OECD) sellisena märkinud arenguabi komitee (DAC) nimekirjas

CERF (*Central Emergency Response Fund*) – ÜRO hädaabi keskfond

DAC (*Development Assistance Committee*) – OECD arenguabi komitee

Doonorriik (*donor country*) – riik, mis annab arengu- või humanitaarabi teisele riigile või regioonile

ECHO (*The European Commission's Humanitarian aid and Civil Protection department*) – Euroopa Komisjoni humanitaarabi ja elanikkonnakaitse peadirektoraat

ECOSOC (*Economic and Social Council*) – ÜRO Majandus- ja Sotsiaalnõukogu

EDF (*European Development Fund*) – Euroopa arengufond, mille vahenditest rahastab Euroopa Komisjon Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani riikidele antavat abi

EDRT (*Estonian Disaster Relief Team*) – rahvusvahelisel päästetööl ja demineerimistööl osalev ekspeditsioon ehk Eesti päästemeeskond

EL (*European Union*) – Euroopa Liit

EU CPM (*European Union Civil Protection Mechanism*) – EL elanikkonnakaitse mehhanism

FAO (*Food and Agriculture Organisation*) – ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsioon

GEF (*Global Environmental Facility*) – üleilmne keskkonnafond

GHD (*Good Humanitarian Donorship*) – hea humanitaardoonorluse initsiatiiv

HLPF (*High Level Political Forum*) – kõrgetasemeline poliitiline foorum

Humanitaarabi (*humanitarian aid*) – teisele riigile antav rahaline või materiaalne abi, mille eesmärk on loodus- või inimtegevusest põhjustatud katastroofide ajal või nende järel inimelude päästmine, inimeste kannatuste vähendamine ja inimväärseks eluks hädavajaliku tagamine, samuti abi, mis on mõeldud nimetatud olukordade ennetamiseks ja nendele reageerimiseks valmisoleku parandamiseks

IBRD (*International Bank for Reconstruction and Development*) – Rahvusvaheline Rekonstruktsiooni- ja Arengupank, kuulub Maailmapanga Gruppi

ICRC (*International Committee of the Red Cross*) – Rahvusvaheline Punase Risti Komitee

IDA (*International Development Association*) – Maailmapanga Gruppi kuuluv Rahvusvaheline Arenguassotsiatsioon

IFAD (*International Fund for Agricultural Development*) – Rahvusvaheline põllumajandusarengu fond

IFRC (*International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies*) – Rahvusvaheline Punase Risti ja Punase Poolkuu Föderatsioon

IHL (*International Humanitarian Law*) – rahvusvaheline humanitaarõigus

IHP (*International Humanitarian Partnership*) – Rahvusvaheline humanitaarpartnerlus

IKT – info- ja kommunikatsioonitehnoloogia

IMF (*International Monetary Fund*) – Rahvusvaheline Valuutafond

Inimarenguindeks (*Human Development Index – HDI*) – ÜRO arenguprogrammi (UNDP) näitaja, mis sünteesib numbriskaalal inimarengu 3 aspekti: eluiga, teadmised ja elatustase

INSARAG (*International Search and Rescue Advisory Group*) – Rahvusvaheline pääste- ja otsingutööde nõuandevkogu

Kahepoolne (bilateraalne) arengukoostöö (*bilateral development cooperation*) – arenguabi, mida doonorriik või doonorriigid koostöös annavad abisaajariigile

Maailmapank (*World Bank – WB*) – IBRD ja IDA (vt eraldi). Maailmapanga Gruppi kuuluvad peale IBRD ja IDA veel Rahvusvaheline Finantskorporatsioon (*International Finance Corporation – IFC*), Investeeringute Vastastikuse Garanteerimise Agentuur (*Multilateral Investment Guarantee Agency – MIGA*) ning Rahvusvaheline Investeeringuvaidluste Lahendamise Keskus (*International Centre for Settlement of Investment Disputes – ICSID*)

Mitmepoolne (multilateraalne) arengukoostöö (*multilateral development cooperation*) – abi, mida saajariigile annavad rahvusvahelised organisatsioonid või mida antakse nende vahendusel

NIF (*Neighbourhood Investment Fund*) ehk EL naabruse investeerimisrahastu

OCHA (*United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs*) – ÜRO humanitaarasjade koordineerimise amet

OCHA DSG või ODSG (*United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs Donor Support Group*) – ÜRO humanitaarasjade koordineerimise ameti doonorite toetusgrupp

OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) – Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon

Ostujõupariteet (*PPP purchasing power parity*) – väljendab valuuta tegelikku ostujõudu ja erineb ametlikust valuuta vahetuskursist

Prioriteetne partnerriik (*priority partner country*) – arenguriik, millega Eesti teeb tihedamat koostööd selle riigi arengu hüvanguks ning mis on sellisena arengukavas määratletud

PRSP – rahvusvaheliselt tunnustatud riiklik arengustrateegia, mis koostatakse kogu ühiskonda kaasates riiklike eesmärkide ja prioriteetide seadmiseks

RKT (rahvamajanduse kogutoodang; *gross national income – GNI*) – teatud aasta jooksul riigi tootmistegurite loodud lõpptarbimisega kaupade ja teenuste kogusumma rahalises väljenduses

SKP (sisemajanduse koguprodukt; *gross national product – GDP*) – riigi majandusterritooriumil aastas toodetud kaupade ja teenuste lisandväärtus turuhindades

UNDAC (*United Nations Office for the Disaster Assessment and Coordination*) – ÜRO rahvusvaheline kriiside hindamise ja koordineerimise amet

UNDP (*United Nations Development Programme*) – ÜRO arenguprogramm

UNEP (*United Nations Environment Programme*) – ÜRO keskkonnaprogramm

UNFPA (*United Nations Population Fund*) – ÜRO Rahvastikufond

UNGEI (*United Nations Girls' Education Initiative*) – ÜRO tütarlaste hariduse algatus

UNHCR (*United Nations High Commissioner for Refugees*) – ÜRO pagulaste ülemvoliniku amet

UNICEF (*United Nations Children's Fund*) – ÜRO Lastefond

UNIFEM (*United Nations Development Fund for Women*) – ÜRO naiste arengu fond

UNRWA (*United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East*) – ÜRO Palestiina Pagulaste Abiorganisatsioon

WFP (*World Food Programme*) – Maailma Toiduprogramm

WHO (*World Health Organization*) – Maailma Terviseorganisatsioon

WTO (*World Trade Organisation*) – Maailma Kaubandusorganisatsioon

ÜRO (*United Nations – UN*) – Ühinenud Rahvaste Organisatsioon

